LIETUVIŲ DOKUMENTŲ
Pasiuntinybės Kat.
Biblioteka Romoje

KARYS

1966
KOVAS - MARCH
Nr. 3

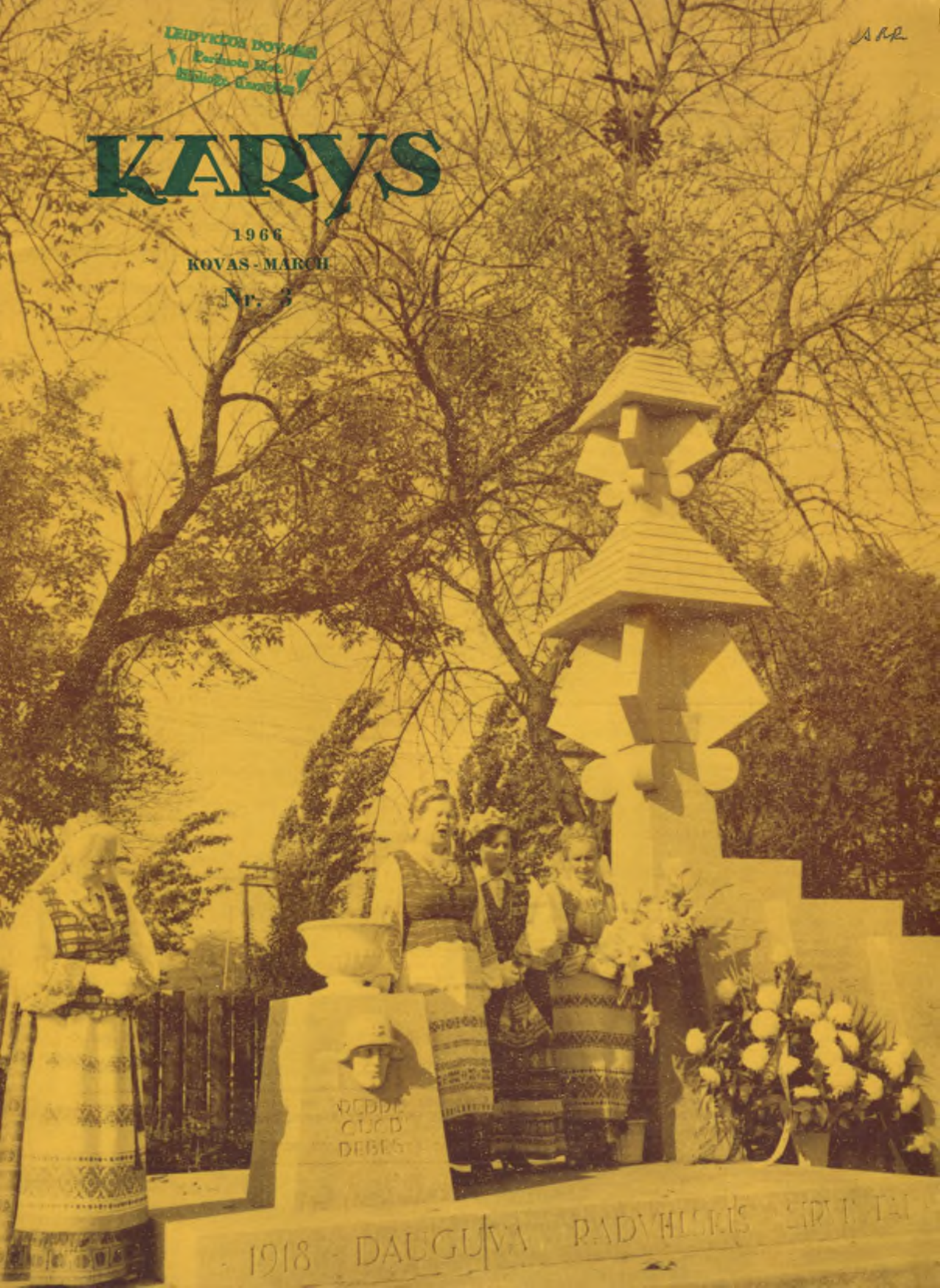

KARYS

1966

Nr. 3 (1420)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis

Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Administratorius — Leonas Bileris

Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

P. Petrušaitis — Tremties Trimitas

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

V. Noreika — Prie Laisvės Kovų paminklo — D. L. K. Birutės D-jos 40 m. sukakties minėjimas (M. Tumienė, M. Babickienė, S. Toliušienė, L. Stasiūnienė) ..... viršelis

V. Mingėla — Šv. Kazimieras—Lietuvos globėjas 65

V. Šliogeris — Artilerijos puskarininkių paruošimas 1922-1931 m. 66

P. Būtėnas — Priešmindauginė Lietuva 72

Z. Raulinaitis — Baltų kraštai švedų žygiams prasidėjus 75

J. Žilys — Dvylika metų Lietuvos karinės tarnybos 80

A. Amalis — Pirmoji komunistinio teroro auka 84

Tremties Trimitas 86

Šaulė Tremtyje 89

Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 92

Kronika 93

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS; Chicago ..... A. REKLAITIS; Cleveland ..... L. LEKNICKAS; Los Angeles ..... O. ŽADVYDAS; Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS; Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"

Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša, Kareckas, Edv. Štangenbergas.

Detroit, Mich. — V. Perminas — S. Malinauskas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N. J. — Kazys Trečiokas

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Pricry Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firle, So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

093 00523788 5

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

KARYS

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1419) KOVAS - MARCH 1966

Šv. Kazimieras — Lietuvos globėjas

VL. MINGĖLA

Štai pasirodė jis —
Šventasis karvedys:
Maskoliai bėga, kaip amaras.
Išsigandę Lietuvos Globėjo
Švento Kazimiero.

Jonas Kmitas

Legendos byloja, jog šv. Kazimieras yra nekartą apgynęs Lietuvą ir Lenkiją nuo maskolių. Kartą Lietuvos kariuomenė buvo nugalėta ir panikoje traukėsi. Pasirodęs dangaus debesyse ant balto žirgo šv. Kazimieras, o jį sekę tūkstančiai dangiškosios kariuomenės. Maskoliai tą stebuklą pamatę, išgąsčio pagauti, leidosi bėgti. Tačiau lietuviai ir lenkai pastojo jiems kelią ir visa maskolių kariauna buvo sunaikinta.

Šv. Kazimiero kilmė

XV a. pradžioje valdė Lenkijos karalius ir Didysis Lietuvos kunigaikštis Kazimieras Jogailaitis. Šv. Kazimiero tėvas sulaukęs 27 m. amžiaus, 1454 m., vedė Habsburgų dinastijos Austrijos princesę — karaliaus Albrechto dukterį. Karalienė Elzbieta gyveno tik 38 metus. Iš šių sutuoktuvių jiems gimė (1456-1478 laikotarpyje) 11 vaikų: šeši sūnūs ir penkios dukterys: 1. Vladislovas (jis kurį laiką buvo vengrų ir čekų karaliumi), 2. Kazimieras, 3. Albrechtas, 4. Aleksandras, 5. Žygimantas ir 6. Friderikas. Šv. Kazimiero tėvas mirė 65 m. amžiaus, Gardine, važiuodamas į Radome šaukiamą seimą. Jis buvo iškilmingai palaidotas Krokuvos katedroje 1492 m. liepos 11 d. Šv. Kazimiero broliai, Albrechtas, Aleksandras ir Žygimantas, vienas po kito (jie trumpai gyveno) buvo vainikuojami Lenkijos karaliais; Friderikas įstojo dvasiškių luoman, vėliau buvo Gniezno arkivyskupu ir kardinolu.

Mokslas ir diplomatiniai gabumai

Būdamas 9 m. amžiaus šv. Kazimieras buvo priimtas į J. Dlugošo mokyklą 1467 m. spalio 1 d. Istorikai iškelia karalaičio gabumus, iškalbingumo talentą, mandagumą, nepaprastą paklusnumą ir nuolankumą. Sulaukęs 22-jų metų amžiaus ėjo atsakingas valstybines pareigas — buvo įjungtas į valstybės ir politikos, bei diplomatijos besisukantį ratą. Administracijoje, teisme ir teisėje, karvedyboje, užsienio reikalų ir diplomatijos srityje jis buvo laikomas žinovu. Kai karalaičio tėvas buvo išvykęs Lietuvon, į Vilnių, šv. Kazimieras atliko karaliaus soste net dvejų metų praktiką. 1483 m. karalaitis buvo apsilankęs Vilniuje ir kiek ilgiau ten gyveno norėdamas pasimokyti D. L. K-tės kanceliarijoje vyr. administratoriaus darbų. Istorikų tvirtinama, kad šv. Kazimieras, trumpiau ar ilgiau, gyvenęs Vilniuje net šešiais atvejais.

Ypatingą įtaką į šv. Kazimierą turėjo jo mokytojai, bei auklėtojai: St. Šidloveckis ir J. Dlugošas — abu kunigai. Jaunuolis mėgo skaityti vertingas knygas, mėgo poeziją, ir pats bandė kurti. Didelio dvasinio džiaugsmo ir švento ramumo atnešdavo jam šventųjų gyvenimų skaitymas. Iki šių dienų yra užsilikusių jo eilėraščių, — tai giesmės Dievo Motinos garbei. Tas giesmes, jo paties sukurtas, jis skaitytdavo kasdieną.

Asketas

Nuo vaikystės dienų šventasis Kazimieras buvo begaliniai pamaldus. Jis miegodavo ant kietų grindų, nors gydytojai ir tėvai draudė tai daryti. Dažnai pasninkaudavo; iš viso, valgydavo labai mažai ir paprastai. Ir Krokuvoj ir Vilniuje būdamas šventasis daug laiko skyrė bažnyčioms.

ARTILERIJOS PUSKARININKIŲ PARUOŠIMAS 1922 - 1931 METAIS

V. ŠLIOGERIS

BENDRYBĖS

Mūsų kariuomenės istorikams teks gana sunkus uždavinys parašyti mūsų kariuomenės istoriją. Nors daug vyresnio amžiaus karių savo atsiminimus jau parašė, bet dar daugiau, galėjusių parašyti, nieko neparašė. Daugelis jau mirė, kitus dar gyvus, anuomet buvusius "jaunesniaja karta", netolimoj ateityje laukia tas pats neišvengiamas likimas. Spaudoje ypač mažai tebuvo atsiminimų apie artileriją.

Laikotarpyje, nuo gruodžio mėn. 1922 m. iki 1931 metų pavasario, man teko, su pertraukomis, ištarnauti apie šešerius metus artilerijos mokomosiose dalyse vyresniojo karininko ar Mokomosios komandos viršininko pareigose. Taigi drįstu save laikyti kompetentingu pasisakyti, kaip tuo metu buvo ruošiami puskarininkiai artilerijai. Čia pateikiu tuo klausimu savo atsiminimus. Tikiuosi, kad istorikai mano rašinyje ras šį tą naudinga.

ISTORINĖS PASTABOS

1919-1920 metais organizuojant Lietuvos kariuomenę mums trūko karininkų ir puskarininkių, ypač specialiose dalyse. Mat lietuvių, "svetimtaučių—*inorodcy*,—todėl mažiau patikimų asmenų, mažesnis procentas tarnavo rusų kariuomenės specialiose dalyse, taigi ir artilerijoje.

Mūsų vadovybė anksti pradėjo rūpintis artilerijos puskarininkių ruošimu. Taip, tuoj po artilerijos pulko 1919 m. vasario 26 d. įsteigimo, prie pulko štabo (datos neteko patirti), bet, rodos, jau 1919 m. kovo mėn. buvo įsteigta Mokomoji komanda, A. Panemunėje. Į ją buvo parenkami daugiau prasilavinę savanoriai.

Vėliau Mokomoji k-da iš pulko sudėties buvo išskirta ir įjungta į naujai suformuotą Atsargos bateriją, kaip jos atskiras padalinys. Čia turiu paminėti, kad Atsargos baterijos vardas laikui bėgant buvo pakeistas į Atsargos—Mokomąją ba-

---

Besimelsdamas dažnai užmiršdavo laiką. Jeigu bažnyčią rasdavo uždarytą, prie uždarų durų suklupdavo . . . Dažnai, ryto metą, jį sargai rasdavo kryžiumi begulintį.

Ankstyva mirtis

Jau vaikystėje šv. Kazimieras sirguliuodavo. Vėliau gydytojai pripažino, jog turi džiovą. Gydytojai buvo kviečiami iš visos Vakarų Europos. Bet . . . tada nebuvo nuo džiovos vaistų. Kur mirė šventasis? Istorikas Šapoka savo veikale tvirtina, esą šv. Kazimieras miręs Vilniuje. Tačiau Z. Ivinskis įsitikinęs, jog karalaitis miręs Gardine. Jo biografas Zacharijus Ferreri irgi tik Gardiną temini.

1521 m., prabėgus 37 m. po šv. Kazimiero mirties, popiežius Leonas X paskelbė jį palaimintuoju, o po 118 metų, popiežius Klemensas VIII (1602 m. lapkričio 7 d.) paskelbė šventuoju. Lietuviai ir lenkai patiekė daugybę šventojo daromų stebuklų. Pavyzdžiui, jau mirusią mergaitę (iš skausmo išprotėję tėvai) nunešė bažnyčion ir karštai meldėsi į šv. Kazimierą, prašydami, kad mergaitę išgydytų. Ir tikrai, mergaitė atsikėlė ir po to sveika ir laiminga išgyveno jai skirtą amžių. Įrodytų stebuklų yra surašyta daug.

Šv. Kazimiero garbinimas ir jo globa Lietuvos jaunimui

Nepriklausomoje Lietuvoje kovo 4 d. buvo paskelbta valstybine šventė. Popiežius Pijus XII (1948.VI.11) paskyrė šv. Kazimierą lietuviškojo jaunimo globėju ir užtarėju. Taip pat savo globėju pasirinko jį skautai. Amerikoje lietuviai vyčiai yra pasirinkę šventąjį savo globėju. Šv. Kazimierą garbina taip pat ir lenkai. Tą kultą abi tautos atsigabeno iš savo gimtinių. Vien lietuviai Amerikoje turi apie 20 bažnyčių pašvęstų šv. Kazimierui, o lenkai kur kas daugiau.

Šv. Kazimiero karstas su jo relikvijomis buvo daug sykių kilnojamas ir slepiamas nuo priešų. Pagaliau bedieviškasis sovietinis okupantas vėl nedavė ramybės mūsų šventajam. Vilniaus katedrą komunistai pavertė technikos, ekonomikos ir komercijos muzėjumi. Atvažiavę iš Lietuvos tvirtina, jog šventojo palaikai esą sunaikinti. Tuo tarpu oficialūs okupuotos Lietuvos sluoksniai tvirtina, kad palaikai esą iškelti į šv. Petro ir Povilo bažnyčią Antakalnyje.

Mokomoji baterija A. Panemunėje

teriją, o dar vėliau, tik į Mokomąją bateriją. Tačiau baterija visą laiką buvo maždaug tos pat sudėties, būtent, susidėjo iš dviejų dalių: 1) Mokomosios komandos ir 2) normalios, kiek didesnės sudėties, Atsargos baterijos, su didesne ūkio dalimi, nes aprūpino du vienetus.

Ši Mokomoji baterija ilgą laiką, iki 1928 m. gegužės mėn., buvo vienintėlė puskarininkių mokykla visai artilerijai, visiems keturiems pulkams ir šarvuotam traukiniui, bei artilerijos sandėliams, nežiūrint į tai, kad pulkai buvo ginkluoti įvairaus tipo pabūklais. Tiksliai neatsimenu, bet, berods, tuo pat metu, Mokomoji baterija buvo performuota į Atskirą artilerijos grupę, trijų baterijų sudėties. Gi vieton vienos Mokomosios k-dos, kiekviename artilerijos pulke buvo sudaryta pulko Mokomoji k-da, tik labai nedidelės sudėties. Taigi artilerijoje atsirado keturios Mokomosios k-dos. Kadangi pulkai, taikos meto etatais, teturėjo po keturias normalias baterijas ir po dvi suvystytas baterijas, labai mažos sudėties: tik bat. vadas ir 26 kareiviai, tai pulko Mokomajai k-dai puskarininkių reikėjo paruošti nedaug, paprastai į metus po dvi laidas, kiekviena po 35 puskarininkius.

Man, anuomet tarnaujant 2me artilerijos pulke Kėdainiuose, teko būti pirmuoju to pulko Mokomosios k-dos viršininku, ją suorganizuoti ir įstatyti į mokymo vėžes, pagal anksčiau įgytą patyrimą, tarnaujant Mokomojoje baterijoje, A. Panemunėje.

MOKINIŲ SUDĖTIS

Mokinių skaičius Mokomojoje k-doje įvairiais laikais svyravo. Mokinius į Mokomąją k-dą siųsdavo visų pulkų baterijos iš savo sudėties iš kareivių išėjusių naujoko apmokymą, t.y., maždaug po 4-5 mėnesių tarnybos. Paprastai baterija siųsdavo apie 10 mokinių. Tokiu būdu kol tebebuvo viena visai artilerijai Mokomoji k-da mokinių skaičius svyravo taro 100-200. Tačiau normaliai būdavo apie 120-140 mok. — trys būriai. Kiek prisimenu, tebuvo tik viena laida apie 200 mokinių — 4 būriai. Mokinius į būrius suskirstydavo žiūrint iš kokiais pabūklais ginkluotos baterijos jie atvyko. Kaip jau minėta, vėliau pulkų Mokomosiose komandose mokslą pradėdavom su apie 40 mokinių, baigdavo apie 35 — vienas būrys.

Buvo reikalaujama, kad baterijos atsiųstų mokinius baigusius nemažiau pradžios mokyklos 4 skyrius. Tačiau, pav. 1922-1925 metais, arti $^1/_3$ mokinių buvo nebaigę 4 skyrių: mat Lietuvos valstybės gyvenimo pradžioje nedaug jaunų kareivių buvo baigę pradžios mokyklos 4 skyrius. Bet, laikui bėgant, mokinių išsilavinimas kilo. Jau 1928-1931 metais visi buvo baigę bent 4 skyrius; be to, buvo bent keliolika baigusių 7 metų pradžios mokyklą ar 4 gimnazijos klases ir bent keletas baigusių 5 - 6 ir 7 gimnazijos klases. Tokius prasilavinusius mokinius buvo lengviau mokyti ir jiems žymiai daugiau žinių perteikti. Jau tokie geriau pramokyti puskarininkiai, gavę dau-

Į pratimus pro pušyną

giau specialių žinių iš artilerijos šaudymo, reikalui esant, sekime ir nesudėtingame šaudyme galėjo pavaduoti net ir karininkus.

INSTRUKTORIAI

Kai 1922 m. gruodžio pradžioje iš 2-os gaubicų baterijos atvykau į Atsargos bateriją, A. Panemunėje, tai Mokomojoje k-je radau instruktorius visus karininkus ir beveik visus puskarininkius jau mūsų lietuviškų laidų. M. k-dos viršininku buvo I laidos ltn. (vėliau plk. ltn.) L. Valkūnas. Aš tuomet buvau paskirtas vyr. karininku. Būrių vadais buvo ltn. (vėliau mjr.) L. Jurkšas, ltn. (vėliau mjr.) J. Botyrius ir ltn. J. Chmieliauskas. Gi visos Atsargos baterijos vadas buvo kpt. (vėliau plk. ltn.) K. Alyta, prieš tai buvęs 2-os gaubicų baterijos vadas, kurioje aš tarnavau jaun. karininku ir jo pristatymu buvau paskirtas į Mok. k-dą vyr. karininku. Kpt. K. Alyta tebuvo vienintelis artilerijos karininkas tarnavęs rusų kariuomenės sunkiojoje artilerijoje ir karo metu iš puskarininkių pakeltas į karininkus. Čia turiu paminėti, kad anuomet karininkai-instruktoriai, artileristai, nors jau su poros ir daugiau metų rikiuotės ir fronto stažu, teoretiniai buvome silpnai paruošti. Todėl dauguma iš mūsų stengėmės įgyti daugiau žinių iš artilerijos teorijos. Kaune jau 1923 m. buvo galima gauti pirkti specialios literatūros apie artileriją, ypač rusų kalboje. Šį tą iš artilerijos knygų buvo galima gauti ir Centr. kariuomenės bibliotekoje. Tokios knygos kaip pav. rusų kalba *Karmannaja knyžka artilerista* ar vokiečių kalba *Das Taschenbuch für Feldartilerie* buvo mūsų karininkų pagrindiniai vadovėliai—enciklopedijos. Beto, buvo galima gauti pirkti rusų naujai išleistus artilerijos vadovėlius puskarininkiams ruošti. Tuos vadvėlius aš plačiai naudojau, nes jie buvo gerai paruošti ir pritaikyti mokymui panašaus kaip mūsų išsilavinimo mokinių.

Bendrai imant, vėliau Mokomosios k-dos instruktoriais būdavo skiriami geriausiai baigę mūsų Karo mokyklą artilerijos karininkai ir geriausiai baigę Mokomąją k-dą mokiniai — puskarininkiais.

MOKINIŲ APRŪPINIMAS

Apranga. Iš baterijų mokiniai buvo atsiunčiami aprūpinti pilnu komplektu aprangos ir net su rankiniais ginklais.

Maistas. Maistui mokiniai būdavo priskiriami prie Atsargos baterijos. Mok. k-da buvo dalies padalinys. Maistas buvo sotus, gerai paįvairinamas daržovėmis, kurių ypač daug augino Atsar-

gos baterija. Be to, beveik visi buvę vadai, ypač kpt. K. Alyta, rūpinosi, kad kareivių maistas būtų įvairesnis.

Patalpos. Gyvenamos patalpos buvo rusų statybos kareivinės, vidutiniame stovyje. Baldų pradžioje tebuvo tik medinės lovos. Vėliau atsirado spintelės (viena dviems mokiniams), susidėti sąsiuvinius, knygas, smulkmenas. Buvo ir šautuvams sustatyti piramidės. Teoretinėms pamokoms kiekvienam būriui buvo klasė aprūpinta lentiniais stalais, suolais, rašomaja lenta ir dideliais sieniniais Europos ir Lietuvos žemėlapiais. Baltinių plovimu, pradžioje, teko rūpintis patiems kareiviams, dauguma atiduodavo juos plauti privačiai A. Panemunės miestelyje. Vėliau atsirado dalies skalbykla, kurioje samdytos moterys išplaudavo baltinius. Asmeniškai švarai palaikyti buvo prausyklos. Be to, kas savaitę kareivius vesdavo į pirtį. Atsaros baterijoj buvo dar prieš I Pas. karą gan gera, rusų įrengta, pirtis su vandentiekiu.

Algomis mokinius aprūpindavo Atsargos baterijos ūkio dalis.

MOKOMIEJI DALYKAI

Buvo mokoma: *Rikiuotės dalykai:* 1) Veiksmai prie pabūklų, 2) važinėjimas pabūklais, 3) jojimas, 4 manevravimas lauke, 5) pėst. rikiuotė, 6) gimnastika ir 7) fortifikacijos pratimai. *Teoretiniai dalykai:* 8) Artilerijos teorija, 9) pabūklų techniškoji dalis, 10) artilerijos įrankiai, 11) topografija, 12) fortifikacija, 13) ryšiai, 14) rankiniai ginklai ir šaudymas jais, 15) statutai: rikiuotės, drausmės, vidaus, įgulos ir lauko, 16) higiena, 17) hipologija, 18) lietuvių kalba (tik keleta pirmų metų), 19) aritmetika, 20) trumpa Lietuvos istorija ir 21) Lietuvos geografija.

Gimnastika vykdavo kasdien iš ryto po 50 minučių. Svarbiausiam artilerijos rikiuotės dalykui — veiksmams prie pabūklų, savaitėje buvo skiriama apie 12 valandų. Važinėjimas su pabūklais vykdavo vieną kartą savaitėje apie 4 val. Labai svarbiam dalykui, manevravimui lauke, išvažiavimui pilnos baterijos sudėtyje į lauką — buvo skiriama permažai laiko, kartą į dvi savaites po pusdienį, apie 6 valandas.

Fortifikacijos pratimams per visą vienos laidos kursą buvo skiriama tik po du pusdienius.

Palyginti, ypač pirmus keletą metų, iki 1925 m., daug laiko buvo, pasakyčiau, gaišinama, pėst. rikiuotei, net iki 10 val. į savaitę. Vėliau, Artilerijos viršininkui nurodžius, pėst. rikiuotei tebuvo skiriama tik 2-4 val., o dar vėliau tik 1-2 val. į savaitę. Mat, pradžioje, net juokingai atrodė, kai atvykęs Pėstininkų inspektorius reikalaudavo iš artilerijos Mokomosios k-dos parodyti gražų paradinį vaikščiojimą tiestinėje rikiuotėje, būrių voroje, arba būrio šaudymą salvėmis, vienai eilei gulom, kitai klupsčiom ir trečiai stačiom. Tai gal tiko rusų karo su japonais laikams bet ne 1924 metais. Šito pav. reikalavo atvykęs inspektuoti Mokomosios k-dos Pėstininkų inspektorius gen. Ramanauskas. Kiek prisimenu, Mokomoji k-da tą atliko, bet tik ne taip "švariai", kaip Karo mokykla parado metu.

Tuomet aš ėjau Mokomosios k-dos viršininko pareigas ir iš generolo gavau pastabą, kad reikia sustiprinti pėst. rikiuotės apmokymą. Tačiau, įvyko kaip tik priešingai. Artilerijos v-ko nurodymu pėst. rikiuotei skiriamas laikas buvo sumažintas, mat mokomųjų dalykų buvo daug ir ruošiami buvo puskarininkiai artilerijai, bet ne pėstininkams.

Iš teoretinių dalykų svarbiausiu buvo laikoma artilerijos teorija. Iš artilerijos buvo duodamos bendros žinios apie sprogstamąsias medžiagas, sviedinius, sviedinių išsisklaidymą šaudant ir pagrindinės žinios iš šaudymo taisyklių. Nuo 1929 m. šaudymo taisyklių mokant, geresniam jų įsisavinimui, buvo naudojami tuomet jau pulkuose turėti "šaudymo aparatai". Būsimi puskarininkiai gaudavo tais aparatais pašaudyti granata ir gavę praktikos, geriau suprasdavo šaudymo taisykles.

Techniškosios pabūklų dalies buvo mokoma: rusų 76,2m/m kalibro 1902 m. pabūklas ir vokiečių 77m/m kalibro 1916 m. pabūklas. 1924 m. rudenį kpt. P. Dočkus grįžo baigęs prancūzų Artilerijos mokyklą ir atvežė 75m/m kalibro 1897 m. pabūklo techniškosios dalies ir veiksmų prie pabūklų statutus. Atsargos baterijos pabūklų garaže stovėjo 16 tų prancūziškų pabūklų, dar 1920 metais paimtų iš lenkų. Tačiau nebuvo kas iš mūsų žinotų, kaip jais naudotis. Mokėdamas prancūzų kalbą, iš kpt. Dočkaus atvežtų prancūziškų statutų pats pasimokiau ir dar dvi Mokomosios k-dos laidas išmokiau tų pabūklų techniškosios dalies ir veiksmų prie jų. Žymiai vėliau, bene 1936-1938 m., visa mūsų lauko artilerija buvo apginkluota tais, kiek patobulintais, 75m/m 1897 m. pranc. pabūklais.

Mokant topografijos buvo spaudžiama, kad mokiniai gerai išmoktų skaityti žemėlapį. Artilerijoj tai ypač svarbu, nes dažnai tenka šaudyti į ant žemėlapio nurodytą tašką. Taip pat buvo padaroma ir keletas lauko nuotraukų. Paminėtina, kad mokindamiesi topografijos mokiniai rodė didelį susidomėjimą ir stengėsi.

Ryšių būdavo pramokama tiek, kad mokiniai galėtų pravesti lauko telefono liniją, turėtų supratimą apie telefono aparatą ir galėtų kalbėti — perduoti komandas. Taip pat buvo mokama ir vėliavėlių signalizacijos, t.y. komandų perdavimo iš sekimo punkto į bateriją vėliavėlių pagalba.

Šiaip, ryšių puskarininkius, specialistus ruošdavo Ryšių batalionas, į kurį baterijos siųsdavo po keletą mokinių į kiekvieną laidą.

Rankinių ginklų techniškosios dalies buvo mokoma vok. karabinas, vok. lengv. kulkosvaidis ir keletas tipų pistoletų. Iš tų ginklų buvo atliekama ir keletas šaudymų šaudykloje.

Šaudymo iš pabūklų praktika tekdavo atlikti tik kas antrai laidai. Mat poligono šaudymo pratimai tebuvo daromi kartą į metus — vasarą. Todėl toji Mokomosios k-dos laida, kuri pradėdavo mokslą pavasarį gaudavo praktikos baterija pašaudyti. Gi laida, kuri mokslą pradėdavo rudenį ir baigdavo pavasarį, tos praktikos negaudavo.

Iš bendrų dalykų buvo spaudžiama aritmetika, pakartojami keturi pagrindiniai veiksmai ir pramokoma reikalingų artilerijoje dešimtainių trupmenų.

Statutai drausmės, vidaus ir įgulos buvo pakartojami, bei kiek plačiau pramokomi. Kitų dalykų buvo mokoma tik pagrindinių žinių, bet jas reikėjo gerai išmokti.

MOKYMO PROGRAMA

Mokymo programa buvo sudaroma Artilerijos inspektoriaus (viršininko) štabe ir atsiunčiama dalims vadovautis. Programai išeiti buvo duodama šeši mėnesiai laiko. Dėl programos didumo teko spausti. Kiek prisimenu, tik viena laida dar Atsargos baterijoj mokėsi kiek ilgesnį laiką, berods, 8 mėnesius. Laikui bėgant, mokymo programa buvo keičiama. Buvo stiprinamas artilerijos teorijos mokymas, ypač šaudymo taisyklių. Laikas skiriamas bendro lavinimo dalykams buvo mažinamas. Tai buvo galima nes ateidavo vis geriau išsilavinę, kiek augštesnio mokslo lygio, mokiniai. Programa buvo suskirstyta savaitėmis. Tačiau praktiškai ją einant tekdavo daryti gana daug pakeitimų. Savaitės pamokų tvarkaraštį būriais sudarydavo Mokomosios k-dos vyresnysis karininkas, vėliau pulkuose M. k-dos viršininkas. Tvarkaraštį sudarant reikėjo derinti-kombinuoti, pav., jei vienas būrys mokosi veiksmų prie pabūklų, tai kitas jodinėja. Paskui pasikeičia. Tai todėl, kad skaičius mokymo priemonių: pabūklų, arklių, artilerijos įrankių ir pan., buvo ribotas.

MOKYMO PRIEMONĖS

Pradžioje, keleta metų, mokymo priemonių buvo mažoka, vėliau šis reikalas vis taisėsi. Nuo pat pradžios techniškosios pabūklo dalies mokymui turėta du rusų 76,2m/m 1902 m. pabūklai. Tie du pabūklai ir vokiečių 77m/m 1896 m. du pabūklai, labai panašūs į rusų, buvo naudojami mokyti veiksmų. Taip pat buvo skolinta mokymui iš 9 baterijos vokiečių 77m/m 1916 metų pabūklai.

Artil. įrankių pradžioje buvo tik dvi vokiečių busolės, Ceiso vamzdis ir keletas žiūronų. Vėliau gavome ir rusų busoles, celuloido kampius ir daugiau žiūronų. Dar vėliau, iš pulko štabo paskolindavom supažindinimui ir teodolitą. Važinėjimo su pabūklais mokymui nuo 1924 metų naudodavom prancūzų 75m/m pabūklus, mat jie turėjo atskiras dėžes sviediniams vežti, tai buvo galima važinėti aštuoniais kinkiniais. Važinėjimui ir jojimui arkliai buvo gaunami iš Atsargos baterijos. Kada reikėjo, iš ten gaudavom ir telefono bei kitus vežimus. Mat, pati Mokomoji k-da tų priemonių pagal etatus neturėjo. Vėliau pulkų Mokomosios k-dos tas visas priemones gaudavo iš vienos kurios, pulko vado nurodytos, baterijos.

Ilgą laiką blogai buvo su artilerijos rikiuotės ir teorijos statutais bei vadovėliais. Ilgesnį laiką lietuvių kalba tebuvo *Veiksmų prie pabūklų, bei važinėjimo statutas* ir *Laikinosios šaudymo taisyklės*. Tai viskas. 1926 m. išėjo plk. P. Bytauto parengtas vadovėlis *Artilerija I dalis*, su bendrom žiniom iš artilerijos; berods 1928 m. išėjo to vadovėlio II dalis. Kareiviams pritaikytų vadovėlių nebuvo. Jau 1923 m. gale karininkai - instruktoriai griebėmės improvizacijos. Kompiliuota - sudarinėta iš rusų ir vokiečių kalbų vadovėlių artilerijos dalykams mokytis konspektai, pritaikyti mūsų mokiniams. Jie buvo spausdinami savo jėgomis šapirografu, po kelias dešimtis ar šimtą egz. Tai buvo didelė pagelba mokiniams, nes savus užrašus klasėse jie nesugebėdavo gerai vesti. Taip pav. prisimenu, ltn. A. Žvironas paruošė artilerijos įrankių konspektą. Aš paruošiau kiek didesnį artilerijos teorijos ir trumpesnį fortifikacijos kospektus. Nebeatsimenu, kas paruošė rusų 76,2m/m 1902 m. pabūklo techniškosios dalies konspektą. Vėliau buvo išleista ir daugiau tokių konspektų iš kitų dalykų. Mūsų artilerijos visokių statutų nemažas komplektas—serija tebuvo išleisti 1936-1940 m. Tai daugiausiai I laidos artileristo gen. št. plk. (vėliau generolo) V. Žilio pastangomis. Kiek teko patirti, tai buvo mums pritaikytos kompiliacijos iš prancūzų, bei belgų kariuomenių atitinkamų statutų. Mat mūsų lauko artilerija visa buvo perginkluota (kaip minėjau) prancūzų 75m/m 1897 m. patobulintais pabūklais. Čia noriu paminėti, kad gen. V. Žilys buvo mūsų paskutinysis Artilerijos inspektorius.

Klasėse užrašams vesti mokiniai būdavo aprūpinami pakankamu kiekiu sąsiuvinių bei pieštukų. Topografijos mokymui turėta gana daug įvairių žemėlapių daugiausia vokiškų. Turėta ir pakankamas kiekis planšetų, liniuočių ir kompasų nuotraukas daryti.

Pėst. rikiuotės, drausmės, vidaus, įgulos ir lauko statutai (laikinieji) jau buvo išleisti ir jų turėta, gal tik ne visų pakankamas kiekis.

Užsiėmimams aikščių A. Panemunėj buvo

dvi: kareivinių rajone ir važinėjimui didelis plotas valdiškos žemės, tarp artilerijos kareivinių ir Miško urėdijos (prie Basanavičiaus šilo), kurs iki 1926 m. dar buvo neužstatytas namais bei vasarnamiais. Šiame plote buvo galima su aštuonių kinkinių baterija (4 pabūklai ir 4 dėžės) ir zovada gerai įsibėgėti ir įvairiai sukinėtis.

Mokant važinėjimo keletą kartų netikėtai atjojo anuometinis kariuomenės vadas gen. Žukauskas su adjutantu. Paminėtina, kad jis gerai atjautė sunkumus mokant ne tik jojimo, bet ir važinėjimo su pabūklais, darant įvairius posūkius bei figūras, ypač zovada. Jam atvykus, prijojęs atraportuodavau koks dalinys ir ko mokosi. Jis liepdavo tęsti mokymą ir kartais pats kokią pastabą padarydavo, net ir "stiprų" žodį pavartodavo. Taip, kartą, jo inspekcijos metu, po mano komandos "Į kairę, atgal!" kraštutinis kinkinys pasuko į dešinę, atgal. Aš pakartojau komandą ir "sustiprinimui" dar pavartojau stiprų žodį. Tačiau, generolas nič nieko. Atrodo, jog laikė, kad tas yra tvarkoj. Išvykstant iš aikštės jis dar man pasakė, kad gerai mokau, o vyrus pagyrė. Grįžus iš važinėjimo, baterijos vadas kpt. Alyta pasakė, kad gen. Žukauskas mane pagyręs, sakydamas, kad gerai vedu mokymą.

MOKYMO METODAI

Mokant būsimuosius puskarininkius stengtasi kuo daugiau, kas tik buvo galima, parodyti praktiškai. Mat, viena, trūko artilerijos statutų bei vadovėlių, o antra, nedidelio išsilavinimo mokinius tuo būdu buvo galima lengviau išmokyti. Kadangi Lietuvoj žiemos šaltos, tai griebėmės ir šiokių tokių improvizacijų. Taip, baterijos lygiagrečių vėduoklių, bei kampų ant panoramos nustatymo mokymui įsitaisėme ant stalo pastatomus geležinius stovus, lyg patrankas; į juos buvo įstatomos panoramos ir klasėje, ant stalų, ar kareivinėje, tuos stovus sustatę lyg patrankas, mokėme. Techniškosios pabūklo dalies mokymui, pabūklų spyną bei taikiklį ir be užtaiso sviedinius atsinešdavom į klases. Čia pamokų ruošimo metu, ar laisvalaikiu, mokiniai galėjo pasipraktikuoti ardyti ir vėl sudėti, bei gerai apžiūrėti visas smulkias dalis.

Vėliavėlių signalizacijos mokantis, mokiniai, pamokų ruošimo metu, kareivinėse perduodavo komandas iš vienos klasės per laiptus į kitą augštą kur nors į kokį kareivinių kampą, kur buvo tariamoji baterijos ugniavietė. Komandas užrašinėjo, kad patikrintų.

Mokant topografijos duodavom nupiešti klasės bei kareivinių planą, vėliau kareivinių rajono planą - schemelę ir panašiai. Fortifikacijos mokant smėlio dėžėje padarydavom, pagal mastelį, apkasus, bei išdėstydavom sekimo punktus, baterijos ugniavietę ir pirmgalius. Pėst. lauko statutą mokant naudota smėlio dėžė, bei mediniai kareivėliai. Vieną kitą pėst. taktikos pratimą atlikdavom lauke.

DIENOS TVARKA

Dienos tvarka buvo tiksliai suskirstyta ir to suskirstymo buvo griežtai prisilaikoma. Vasarą, pavasarį ir rudenį 5 val. (žiemą 6 val.) kėlimas. Prausimasis, kareivinių aptvarkymas ir rytinis patikrinimas iki 6 val. Pusryčiai 6 - 6:30 val. Po to, trumpas laisvalaikis ir be 10 min. 7 val. rikiuodavo gimnastikai. Gimnastika iki 7:50 val. Po gimnastikos nuo 8 iki 12 val. pamokos lauke — rajone, ar jojykloje, ar išvažiavimas. Jei būdavo išvažiavimas baterijos sudėtyje į lauką — manevravimas, tai gimnastikos nebūdavo. Bateriją kinkyti pradėdavom nuo 6:30 val. ar net anksčiau. Išvažiavimas trukdavo iki 12-14 val. Išvažiavimai - manevravimai paprastai būdavo daromi šeštadieniais, kad sugrįžus, kartais pavėluotai, nebūtų paliestas mokymo tvarkaraštis. Be to, iš lauko pratimų sugrįždavom su daugiau ar mažiau supurvintais pabūklais bei pakinktais, tai šeštadienį po pietų jie būdavo išvalomi.

Pietūs 12 - 12:30 val. Po pietų iki 13:50 poilsis, bei laisvalaikis. Nubaustieji atstovėdavo "valandas". Nuo 14 - 17 val., jei nebūdavo arklių valymo, iki 18 val. pamokos klasėse, su 10 min. pertrauka kas valandą. 18 - 18:30 val. vakarienė. Po vakarienės pusvalandis laisvalaikio. Nuo 19 - 21 val. pamokų ruošimas, arba ginklų, telefonų nagrinėjimo praktika. Vakarinis patikrinimas 21 - 21:20 val. Po to iki 22 val. laisvalaikis. 22 val. gesinamos šviesos — buvo laikas gulti. Tačiau, kas norėjo, galėjo klasėje iki 23 val. pasimokyti ar laiškus rašyti.

Mokomoji k-da savo etatinių patrankų, arklių, bei pakinktų ir balnų neturėjo. Tačiau, kad įgytų arklių valymo, bei patikrinimo praktiką, mėnesį ar du, po du - tris kartus į dieną, valydavo bei šerdavo baterijos arklius. Tuo metu atitinkamai būdavo sutrumpinamas pamokų laikas.

Šeštadieniais po pietų pamokų nebūdavo. Šeštadienio popiečiais būdavo atliekamas pabūklų, pakinktų ir kareivinių, bei rajono pagrindinis valymas.

Sekmadieniais prieš pietus mokiniai (katalikai) rikiuotėje būdavo vedami į bažnyčią Po pietų sekmadieniais jie būdavo išleidžiami į miestą iki 24 valandos.

Mokomosios k-dos mokymo laikotarpiu mokiniai atostogų negaudavo. Tik per Kalėdas bei Velykas nedidelis jų procentas gaudavo trumpas, apie penketos dienų, atostogas. Paprastai, baigus Mokomąją k-dą mokiniai, pakelti į grandinius, o kai kurie ir į jaun. puskarininkius, grįžę į savo bateriją, gaudavo ilgesnes atostogas.

PRIEŠMINDAUGINĖ LIETUVA

PETRAS BŪTĖNAS

Kur stovima Lietuvos (ir baltų) proistorės su istorija susidūrimo dalyke ir reikale? Archeologija — senovės, ypač senovės iškasų mokslas, o archeologas — archeologijos specialistas; proistorė — priešistorinių laikų istorija, o proistorikas — proistorės specialistas ir *istorija* — praeities mokslas, o *istorikas* — istorijos specialistas, — kaip aiškina LK Vadovas. Taigi, arba kada Lietuvoje, baltuose, *pasibaigia* proistoriniai laikai ir prasideda *istoriniai* laikai?

Dabartiniais Maskvos velikorosų-rusų slavofiliniais reikalavimais iš 1951 metų Lietuvos archeologiniuose bruožuose paskutinis proistorės laikotarpis vadinamas yra kažkokio atmestinio "ankstyvojo feodalizmo" laikotarpiu IX-XII a. po Kr., o pagal ankstesnį archeol. J. Puzino proistorės (archeologijos) laikotarpių suskirstymą — tai naujasis geležies amžius IX a. — 1250 m. po Kr. ir po šio archeol. M. Gimbutienės, — M. Lietuva. I. Studia Lituanica kolektyviniame leidinyje. New York, 1958 m. 99 p. visajaunis aptarimas — naujasis geležies amžius - vikingų judėjimo laikai: 800-1200 m. po Kr., šiuo laikotarpiu jai baigiant Prūsų ir Vakarų Lietuvos priešistorinės kultūros apžvalgą.

Kol prie tokio *proistorės galo* prieita, tai svyruote svyruota tarp dviejų datų (XII a. galo ir 1250 metų, t.y. XIII a. vidurio) ir dėl 50 metų laikotarpioko. Tam tikusį pavaizdą rodo etnol. A. Mažiulis, — Tėviškės Žiburiai, 50 nr. 1965 m., sakydamas: "Pvz. Lietuvos proistorė baigiama pagal 1939 m. kritinę pastabą XII a., bet ne 1250 m. Jau tada prof. J. Ivinskis klausė berods "Židinyje" recenzuodamas prof. J. Puzino "Naujųjų proistorinių tyrinėjimų duomenis", ar tikslu žymėti 1250 m. Lietuvos proistorės baigme, kai tuo metu buvo jau Lietuvos valstybė, kuri negalėjo būti sukurta vienais metais. Tada siūlo prof. Z. Ivinskis baigti Lietuvos proistorę XII a., ką vėliau pats prof. J. Puzinas ir padarė. — Šioje vietoje kyla klausimas, kodėl mūsų proistorė taip vėlai nutęsiama. Mat, tada dar neturėjome patogaus termino tam istorijos tarpsniui, kurį vokiečiai vadina Frügeschichte (=ankstyvoji istorija. P.B.), būtent, kai dar rašytinių šaltinių tiek maža, kad pati istorija rašoma daugiau kasinėjimais remiantis, bet jau nėra tikroji proistorė — Vorgeschichte (=priešistorė. P.B.). Nesurasdamas lietuviško šiam tarpsniui žodžio, prof. J. Puzinas ir nutempė proistorę iki 1250 m., apvalindamas ir pačią baigmės datą, nors iš paskaitų kiek anksčiau žinojome, kad nuo IX a. yra tikriau jau toji "ankstyvoji istorija", arba proistorė". — Probėgomis noriu pastebėit: kaip čia gražiai žymu, kaip proistorė ,pasinaudodama istorinėmis žiniomis, pati pavirsta istorija.

DRAUSMĖ

Kaip ir visose kariuomenės mokomose dalyse, drausmė buvo gana kieta. Tačiau per lauko užsiėmimus, dėl nevykusiai įvykdytų veiksmų, mokiniams "užkrautas" valandas, grįžtant į kareivines karininkai dažnai dovanodavo — nuimdavo. Praktiškai, valandas atstovėti tekdavo tik daugiau nusižengusiems. Mat daugelis karininkų laikė, kad valandų stovėjimas tai tik laiko gaišinimas. Geriau mokinį pasodinti laisvalaikiu klasėje mokytis to ko jis nemoka ir už ką gavo baudą.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Artilerijos Mokomąją k-dą baigę būdavo pakeliami į grandinio laipsnį, o geriausiai baigę į jaun. puskarininkių laipsnį. Vėliau, betarnaudami savo dalyse, jie pagal sugebėjimus, būdavo keliami net iki viršilos laipsnio. Atlikę karinę tarnybą, nedidelė jų dalis likdavo tarnauti liktiniais puskarininkiais, tačiau dauguma grįždavo į civilinį gyvenimą.

Nemaža dalis jų vėliau tarnavo viešojoje ir pasienio policijoje, pašte, įvairiose įstaigose, raštinėje, bei sandėliuose.

Taip, kartą, atvykęs iš Kėdainių į Kauną, išėjęs iš stoties, žiūriu, aikštėje stovi mano buvęs mokinys, dabar policininkas. Jis pasisveikina ir nusišypso. Toliau, autobusu pavažiuoju iki Įgulos bažnyčios, išlipu, gi, vėl žiūriu — policininkas, kitas buvęs mano mokinys; ir tas pamatęs mane pasisveikina ir šypsosi. Priėjęs dar pasišnekėjau su juo.

Daug buvusių mano mokinių pasklido po visą pasaulį. Net tokioje Australijoje, Sydney mieste suradau du buvusius mano mokinius: viršilas A. Baužą ir J. Jarmalavičių. Susitikę prisimenam tuos senus laikus, kaip pav. po komandos: "Priešas iš užpakalio; Baterija, tiesioginiu šaudymu, taikyti į gaidį ant arklidės! Kartečiu! Ugnis!" ir baterija greitai nusitaikydavo.

Žodžiu, paskutinis proistorės laikotarpis pažymėtas yra šių *istorinių* datų: laikotarpio *pradžia*, jei VIII amžiaus pabaiga skelbiama — vikingų laikai, o jei IX amžiaus pabaiga skelbiama — mažiausia įeina labai svarbių įvykių (ir ne archeologijos nustatymo), palietusių visus baltus, 853 metų Apuolės pilies-tvirtovės skandinavinės ilgosios apsiausties ir po tik 9 metų 862 metais švedinės-varinginės (variaginės) Rus' "Rusė, vėliau rus. Rossija, liet. Rusija" valstybės pradinio kūrimosi tarp Naugardo ir Kievo vakarinių suomių-ugrų žemėje ir rytinių baltų Dniepro augštupio baseine datos, o to laikotarpio *pabaiga*, jei XII a. galas — tai Rygos miesto 1201-2 metais (anot tik germanų istoriografijos) įkūrimo ir tuoj Vokiečių livoniečių-kardininkų ordino įsikūrimo šiaurinių baltų Dauguvos žemupyje apie Rygą data, jei 1250 metais — tai 1251 ir 1253 metais Mindaugo krikšto ir karūnavimo datos. Savaime aišku, kad šitokiame VIII a. - 1200 m. ar IX - XII a. laikotarpyje, vadinamame "proistoriniu", nė negalvota neketinta ieškoti ir rasti Lietuvos valstybės kūrimosi užuomazgos ir jos atitinkamo vystymosi savo žmonių gerovei ir savisaugai.

Taigi, kitų net bijota ir tebebijoma bent žodeliu priešmindauginės Lietuvos valstybės suminėti. Jų supratimu, tartum būtų buvęs trenkęs koks perkūnas, ir aure — jau Lietuvos valstybė, arba mindauginė Lietuvos valstybė, kaip reikiant. Jei jau panorėtumėm apsidairyti ir visą priešmindauginės Lietuvos kūrimosi reikalingumą suprasti, tai, kaip jau nekartą esu rašęs, anoks apypanašis "perkūno trenksmas" yra buvęs, bet tik kur kas anksčiau, t.y. prieš "VIII a. — 1200 m. po Kr." laikotarpį: viduriniame geležies amžiuje 400-800 m. po Kr. Tada apie VI amžių po Kr. (pokristinių laikų Europos tautų pjautynių ir kraustynių rezultate) baltus ėmė spausti ir vergti *dvi* pirmiausia migracinės bangos: a) iš rytų pusės rytiniai slavai, nuo pietų ir iš Užpripečio prasiveržę į baltų augštutinio Dniepro baseiną ir nuo čia toliau į šiaurę į suomių-ugrų žemę, ir b) vakaruose per Baltijos jūrą atplaukdami pagrobuoniauti šiauriniai germanai - normanai - vikingai - varingai (rus. variagi). Šitaip ir išjudino plačiąją baltų teritoriją. O patiems baltams nuo tada turėjo atsirasti dilema pagalvoti apie savisaugą net visuotinai. Šitą laikotarpį pagal Maskvos sukirpimą ten vadina "klasinės visuomenės formavimosi laikotarpiu". O baltuose tai yra pirmojo aiškaus aliarmo laikotarpis baltų artojui, baltų visuomenei gelbėti nuo iš Europos centrų kurstomųjų agresijų.

Maskva kaip visų laikų imperialistinio slavofilizmo lizdas tos istorinės tiesos negali kitiems atskleisti, net nenori pasakyti ir net uždraudžia tai pasakyti pvz. Pabaltijo tautų rašto žmonėms. Ar leis moskvičiai prieš save liudyti, kad kada senovėje iš dviejų pusių buvo prasidėjęs ir nepabaigiamai vykęs ir vykęs baltų žemės supimas ir kramtymas, o tokių antpuolių vykdytojai buvo tie patys (rytiniai) slavai ir (šiauriniai) germanai, kurie ir šiais laikais 1939 metais Rusijos Stalino ir jo ministerio Molotovo su Vokietijos Hitlerio ir jo ministerio Ribbentropo, t.y. ir vėl (rytinių) slavų-moskvičių ir (rytinių) germanų-vokiečių, slaptąja ir viešąja sutartimis išėjo prieš baltus, apskritai prieš Pabaltijo Estijos, Latvijos ir Lietuvos valstybes ir jų piliečius? Tai ir sen. Lietuvos valstybės susikūrimo diegai, sakau, jau ir turėjo tada prasidėti kaltis, baltų bendrakraujai genčiai norint išvengti galutinio pavergimo ir iš vienos pusės suslavinimo, o iš kitos pusės sugermanizavimo.

Dabar pasidomėkime, ką byloja kiti, taip pat ir Lietuvos istorijos vadovėliai apie proistorės ir istorijos susidūrimą. — Istorijos pradžią VIII a. - 1200 m. po Kr., taigi naująjį geležies amžių, vikinginį laikotarpį — pradeda ir laiko vokiečiai.— Lietuvos valstybės nepriklausomybės laiko A. Šapokos Lietuvos istorija sako: "Lietuva prieš susidarant vieningai valstybei", kur yra įtrauktas ir "Aisčių valstybinis gyvenimas seniausiais laikais (iki XIII a.)", kur ir pirmieji bandymai krikštyti aisčių-baltų giminę (997 ir 1009 m.), Kalavijuočių, arba Livonijos ordinas (1202 m.), Kryžiuočių ordino atsikraustymas į Prūsus (1226 m.). Toliau eina "Lietuvos valstybės kūrimo laikotarpis", bet *po* latgalių-latvių Jersikos-Gersikos valstybės (1203 m.) ordininio nukariavimo (1209 m.; apie tą valstybę nė žodelio) po 10 metų po 1219 metais Lietuvos 22 kunigaikščių, vyr. kunigaikščių ir kunigaikštės Plikienės politinės tarpvalstybinės sutarties su rytinių slavų Valuinės kniažestva, po 1236 metų Šiaulių-Saulės mūšio ir po 1237 metų kalavijuočių-kardininkų susiliejimo su kryžiuočiais, Mindaugo kovų, Mindaugo krikšto ir karūnavimo (1251 ir 1253 m.). Vadinasi, latgaliai-latviai jau turėjo savo valstybę, savo pradžią turėjusią XII amžiuje ar ir dar iš anksčiau. Tuo tarpu šių dienų lietuvių smegenys tebekalba . . . apie to pat laiko *proistorę* nebyliąją, tartum užmiršdami, kad visokia slinktis, atskirai ir kultūra, reikiamieji akstinai spinduliavo iš pietų į šiaurę, o ne antraip, Pabaltijo regione. — V. Daugirdaitės-Sruogienės Lietuvos istorija. Chicago, 1956 m. rašo: "XIII amžiaus pradžioje jau yra tiek žinių apie mūsų protėvius, kad galime susidaryti vaizdą apie jų gyvenamas vietas, jų gyvenimo bei tvarkymosi būdą, net apie jų tikėjimą" (57 p.) ir "Ypač nuo XI ir XII amžių rusų ir lenkų kronikininkai vis daugiau skundžiasi lietuvių puolimais" (70 p.). — Vadinasi, istorikai, jei ir labai nedrąsiai, tartum vis ko pribijodami ar neapsiimdami kam nusidėti, jau norėtų tvirčiau už-

siminti apie Lietuvos valstybės susikūrimą bent prieš XII amžiaus pabaigą. Nors tiek gerai, kad apie istorinius šaltinius jie vis drąsiau ima tvirtinti, po truputį jais ir remtis, tuo būdu su istorinėmis žiniomis labiau į praeitį nukeldami pačią mūsų istoriją, kuriai, o ne proistorei, anie laikai daugiausia ir priklauso.

Kadangi ir paskutiniaisiais laikais žurnalistiškai publicistiškai įsikąsta, kad, esą, Lietuvos valstybė prasidėjusi tik su karaliumi Mindaugu ar ir net nuo Mindaugo (Jei tikrai taip būtų, tai būtų katastrofa net visai baltų, ne tik lietuvių, istorijai.), tai dėl to nekartą man yra tekę rašant pabrėžti Lietuvos valstybės *dvi* ryškienas — priešmindauginę ir mindauginę Lietuvos valstybę: priešmindauginė eina gilyn tolyn į praeitį, o mindauginė išgyvena ir pasiekia apogėją, besiartindama į mūsų laikus, kol ją (jas abi), gal 1450 metų kovojusią (-sias) dėl savo egzistencijos, perbloškė vėl, kaip matėme, tie patys: rytiniai (velikorosai-rusai-moskvičiai) bei vakariniai (lenkai) slavai ir rytiniai germanai (vokiečiai), visi ligi kaklių talkininkauti vad. "Šventosios" Europos.

Įvardai *priešmindauginė* ir *mindauginė* vien tuo yra geri, kad jie pagal istorinius duomenis visiems gyvai ryškūs ir suprantami, kiek yra ryški ir suprantama karaliaus Mindaugo ir kitų mūsų priešmindauginių ir pomindauginių laikų valdovų sustiprinta Lietuvos valstybė, nes, mat, ir priešmindauginė Lietuvos valstybė jau buvo apsijungusi, kaip liudija jau vien 1219 metų Lietuvos tarpvalstybinė sutartis su Valuinės kniažestva (=kunigaikštija), betgi kurios įdomaus turinio iš istorikų dar niekas neiškomentavo iš esmės ir net jos visitėlės tikslios skaitytojams nepaskelbė nei čia, nei už "geležinės uždangos". O šiaipjau archeologiškai: priešmindauginė Lietuvos valstybė nueina į praeitį, kaip skaitėme, per naująjį geležies amžių VIII a. — 1200 m. po Kr., o mindauginė — yra betarpiškas anos tęsinys.

Nuolat nusiskundžiama, kad priešmindauginei Lietuvos valstybei trūkstą ar permaža esą istorinių šaltinių. Man atrodo, kad tai yra perdėta, kai ypač jie gi dar nevisi susirankioti, atitinkamai reikalams nesuskirstyti, neištyrinėti visais reikiamais požvilgiais ir atžvilgiais ir nėra paskelbti kaip priešmindauginės Lietuvos valstybės atkuriamoji vienovė. Ką gi kalbėti, — kad neturime net nei Lietuvos valstybės, nei apskritai baltų apypilnės chronologijos niekur paskelbtos ir autentiškai bei nuoširdžiai išmaningai paaiškintos. O rimtoms įstaigoms girtis "įžymybių ar sukaktinių minėjimų kalendoriaus" jau susidarymu,— permenkas pagirckumas, kai net pvz. neturime nė to paties lietuviškųjų vardų kalendoriaus, tuo neturėjimu leisdami savo mieliems lietuviukams pvz. iš *Rimantų Raimond'ais - Reimond'ais* ateisimame karste per amžius vartytis.

Be to, jei mindauginei Lietuvos valstybei dalykus ir reikalus istorikai vaizduoja kartu su tą valstybę liečiančiomis kitomis kaimyninėmis tautomis ir valstybėmis, tai taip pat reikėjo ar reiktų padaryti ir priešmindauginei Lietuvos valstybei, ir reikalas turėtų ir galėtų be triukšmo išdegti. Pvz. dabar jau yra žinoma priešmindauginės Lietuvos net per 25 kunigaikščius, o apie daugumą jų veik nieko neparašyta; yra žinoma Lietuvos senovinių sričių su valdovais ar karo vadais, o apie juos tiek nedrąsiai kukliai, kad — veik nieko; net Lietuvos valstybės ir baltų įvardynas vietomis turi istorijoje svetimienomis atsiduodančių dalykų, baltų ir lietuvių reikalus gadinančių ar aptemdinančių.

Taigi, *proistorė* ir *istorija*!

Centre VIII a. — 1200 m. po Kr. su istorinėmis žiniomis.

Bet į centrą veržiasi ir VIII amžiaus pradžia su viduriu — 1236 metai = 500 su viršum metų, taip pat su istorinėmis žiniomis.

Mindauginė Lietuvos valstybė nuo kada? Mano nuomone, pasirėmus faktais ir istoriniu vaizdu, kad ji nuo 1236 metų (gal nuo šiek tiek anksčiau), ir žr. A. Šapokos Lietuvos istorijos 56 p. bei Karys 9 nr. 1965 m. 281 p.

Priešmindauginei Lietuvos valstybei priklauso nuo 1236 metų atgal į praeitį ligi su 1219 metų tarpvalstybine sutartimi 17 metų + dar 10 metų ligi latgalių-latvių Jersikos-Gersikos valstybės 1209 metais ordininio nukariavimo ir jos centrinės pilies-tvirtovės visiško sunaikinimo, — taigi, iš viso 27 metai. O dar giliau į praeitį, — pasvarstykim patys, atsimindami, kad ir Jersikos - Gersikos valstybės įsikūrimas nueina į XII amžių ir greičiausia dar į ankstesnius laikus, ir neužmiršdami šio straipsnio atitinkamų vietų.

Kad lengviau būtų svarstyti, tai šit kas prisimintina, kas tame istoriniame kelyje buvo atsistojęs dar prieš vokiečių ordinų atsiradimą baltų pajūryje. Šiauriniai germanai-normanai-vikingai-varingai (rus. variagi) nuo Baltijos jūros stačiai per Lietuvą ir Latviją norėjo savo *Rus'* "Rusė = Rusija" valstybę sudaryti kiaurai į rytus Dniepro link, ir žinome, kad tai jiems visiškai nepasisekė. O tos jų germaninės-varinginės nesėkmės svarbiausias liudijimas yra mūsų Apuolės pilies-tvirtovės nuo jų kariuomenės apgynimas 853 metais. Po to tokio nagų nudegimo po 9 metų tie patys šiauriniai germanai-varingai, nemitę palikę baltus ramybėje, pradėjo savo antrą variaginį frontą jau į šiaurę nuo jiems nepasiduodančių baltų, taigi jau vakarinių suomių-ugrų žemėje, ten užimdami Suomių įlanką, Neva upę, suom. Aldaga (rus. Ladoga; dar vadinamą Nevo vs. vd.) ežerą ir, kaip čia jau anksčiau buvo nu-

BALTŲ KRAŠTAI ŠVEDŲ ŽYGIAMS PRASIDĖJUS

Z. RAULINAITIS

Azijos raitelių tautos, avarų, įsiveržimas į vidurinę Europą, įvykęs apie 560 m., perskyrė šį žemyną lyg į dvi dalis: pietų ir šiaurės. Avarų išblokšti iš savo gyvenamų vietų slavai pradėjo kurtis vidurinėje Europoje, tuo dar daugiau sustiprindami tą šiaurės Europos izoliavimą nuo pietų. Romėniškos auksinės monetos iš V a. ir VI a. pradžios dar vis randamos skaitlingos šiaurinėje vidurio Europoje ir Skandinavijoje. Tačiau jų įplaukimas staiga nutrūksta, beveik kartu su Justiano I mirtimi, 565 m.[8] Tyrinėtojai, kalbėdami apie tuos laikus, sako jog tada pasibaigė tas garsusis šiaurės Aukso amžius, tapatinamas su Tautų Kraustymosi gadyne.

Apie 515 m. Frankų valstybės pajūryje pasirodė laivynas vedamas vieno iš jūrų karalių, kaip vėliau, vikingų laikais, vadindavo į skaitlingus būrius susitelkusių ir karo laivais besišvaistančių, Baltijos, Atlanto ir Vidužemio jūrose, jūrų plėšikų vadus. Tai buvo kaip ir pirmas ženklas kylančios griausmingos vikingų audros.

570 m. saksų - danų laivynas veikia Frizų pajūryje, ten kur po pustrečio šimto metų taip smarkiai siautėjo vėlesni danų vikingai.

Tautų Kraustymosi laikams pasibaigus šiaurės vidurio Europos plotai, tarp Atlanto (Vokiečių Šiaurės jūros) ir Baltijos jūros lieka lyg ir atskirti nuo Europos pietinės dalies. Jie ištuštėja ir apauga miškais. Tačiau ramybė tuose plotuose neviešpatavo. Nors, kaip jau ir augščiau matėme (žiūr. Z. R., Vaidevutis, 1965), apie tų laikų įvykius nedaug ką bežinome. Net ir archeologinių radinių turtingumas ir kiekis, nuo VI a. ten sumažėja.

Norvegijos srityse tada pamažu vystosi politinė santvarka pagrįsta ūkininkų aristokratija. Danų srityse iškyla pirmoji mitinė valstybė su centru Zėlande. Vidurinėje Švedijoje susikuria senoji Upsalos karalija, kurią, tarp kitko, liudija supilti karališkieji kapai. Ten iškilo pusiau legendinė Inglingų dinastija.

Tais laikais didelę reikšmę įgavo Gotlando sala, virsdama prekybos centru Baltijos jūroje. Prekybos ir pasipelnymo vardan iš vidurinės Švedijos ir iš tos Gotlando salos, padažnėjo kariniai žygiai į Pabaltijo kraštus ir į Suomijos pakrantes. Nuo Elbingo pietuose iki Vazos šiaurėje Pabaltijy atsirado eilė naujokynų, atsparos taškų. Iš jų gal žinomiausias buvo, dar nepersenai ištirtas, Gruobynas Latvijoje. Čia skandinavai buvo įkūrę savo prekybos ir kontrolės tašką. Jiems, tačiau, atrodo, nerūpėjo užimti Pabaltijo kraštų didesnius plotus o tik kurti atsparos taškus iš kurių valdytų tų kraštų prekybą, imtų iš pajūrio gyventojų, baltų ir somų, duoklę.

* * *

Dauguvos ir Dniepro tekmės, tas vienas didžiųjų kelių šiaurės rytų Europoje, suvaidino žymų vaidmenį slavams plintant ir besiveržiant šiaurės vakarų kryptimi į baltų žemes.

---

rodyta, įsikurdami savo variaginę *Rus'* "Rusę", ilgainiui pradėjo baltus supti iš šiaurės, žiemryčių ir rytų nuo Dniepro. Čia jiems pasisekė, nors kovos kelio būta ilgamečio. Vadinasi, Suomių įlanka ir Nevos upė su Aldagos ežero apylinkėmis jau germanų. Pietvakariuose Odros žemupį germanai taip pat užėmė. Paliko didžiųjų upių žemupiai tarp Odros ir Suomių įlankos.

Bet atsirado kitos germanų šakos talkininkai. Čia žinome du vokiečių karinius ordinus: vienas atsirado baltų Dauguvos pačiame žemupyje nuo 1202 metų (germanų prekybinė-tikybinė kolonija kiek iš anksčiau), o kitas — baltų Vyslos žemupyje 1226 metais. Turėjo būti ir *trečias* vokiečių karinis ordinas, kuris turėjo įsikurti savo bazę *Nemuno* deltoje. Bet čia jokio naujo ordino niekados nebuvo įsikurta, nors vokiečiams buvo itin svarbu savo kojas tada tuoj įkelti į pajūrinės baltų žemės vidurį ir su jau užimtais Dauguvos ir Vyslos žemupiais sutartinai ir patogiai blokuoti ir kontroliuoti visą baltų pajūrio plotą.

Ir nuo VII amžiaus vidurio ligi po 1236 metų Nemunas nebuvo germanų įveiktas, toks, tiesą pasakius, pasilikdamas ir vėliau. Čia reikia pasakyti, kad nė Nemuno bei Neries versmių apylinkės net XII amžiuje rytinių slavų dar nebuvo priveiktos iš lietuvių atimti. Taigi, visas Nemuno ir Neries baseinas tebepriklausė priešmindauginei Lietuvos valstybei ir toks jis perėjo į mindauginės Lietuvos valstybės žinią. Kaip taip galėjo nutikti? Kas tas būtų buvęs jų išsaugotojas lietuviams? *Tik valstybinė ir karinė organizacija tą platų plotą tegalėjo išsaugoti mindauginei Lietuvos valstybei.*

Tuo tarpu čia ir nutylu, palūkėdamas mūsų istorikų prabylimo su savo argumentais.

Vandens keliai iš Baltijos į Juodąją jūrą. (T. D. Kendrick, A History of the Vikings, 1930)

Tačiau tas kelias jau daug anksčiau buvo žinomas ir kitoms tautoms, būtent skandinavams, kurie jį naudojo saviems tikslams, tik priešinga kryptimi. Archeologiniai radiniai liudija, kad jau 1000 m. pr. Kr. gimimą švedai, gyvenę prie Maelaro ežero Skandinavijoj ir Gotlando saloje, naudojo jį prekybos ir gal pasiplėšimo tikslams.

Savo augštupyje Dauguva visai priartėja prie Volgos baseino; vos tik 14 km tebeskiria tuos abu didžiulius upynus. Ties Smolensku nuo Dauguvos įtako Kasplios iki Dniepro tėra tik 30 km. Iš vienos upės sistemos į kitą valtys ir maži laivai gali būti pervelkami sausuma. Tokiu būdu abi stambios srovės jungėsi bendron laivininkystės linijon. Iš čia Smolensko sena strateginė reikšmė. Jis stovėjo kryžkelėje ant garsiojo "gotų kelio į graikus."

Tačiau Smolensko kryžkelė buvo baltų rankose. Istorikas Vernadskis rašo: "Kas dėl Dniepro tai varingai vargu ar galėjo juo toli nukeliauti, nes viršutinio Dniepro srities lietuvių ir slavų kiltys turėjo būti stiprios ir gerai organizuotos. Svarbiausias jų miestas toje srityje buvo Gniezdovo vietovėje, arti Smolensko."[11]

Prie Smolensko, Gniezdovo apylinkėje rastas ištisas pilkapių nekropolis, kur priskaitoma kone 5000 kapų. Ten daryti 1922 m. kasinėjimai atidengė įdomios baltų civilizacijos senus pėdsakus: "Tarp ten atrastų daiktų, iš VII ir VIII amžių, galime pažymėti kalavijus, jiečių antgalius ir karo kirvius, pjautuvus, žąslus ir balno kilpas, o taip pat ir sunkius žalvarinius papuošalus, žiedus, apyrankes ir antkakles. Šie mums rodo, kad ten palaidoti baltų žmonės priklausė ir prityrusių raitelių karingai kilčiai".[7]

Šitie karingi baltų protėviai, įsikūrę ant didžiojo prekybos kelio, valdė tais laikais ir kontroliavo prekybą einančią tarp šiaurės — skandinavų kraštų ir pietų — Juodosios ir Viduržemio jūrų baseinų.

Apie Gniezdovo gyvenvietę Vernadskis toliau rašo: "Atsikrausčius slavams, daugeliu atvejų, jie įsikūrė pilyse prieš tai gyventose lietuvių, taip, kad kai kur, senesniojo sluoksnio senienos yra lietuviškos, o viršutinio sluoksnio — slaviškos. Tos rūšies viena iš svarbiausių vietovių yra garsioji Gniezdovo pilkapių apylinkė prie Smolensko. Ten buvo priskaityta daugiau kaip 3800 pilkapių, daugiausia žemų, tačiau kai kurie jų siekia net 7 metrus augščio. Būdamas keletos svarbių prekybos kelių kryžkelėje, Gniezdovas turėjo vaidinti svarbų vaidmenį šiaurės vakarų sričių išsivystyme dar sarmatų laikais. Dauguma įkapių iki dabar iškastų, tačiau, priklauso IX ir X amž. A.D. To gi laikotarpio senienos yra slaviškos, priklauso sen. norvegams, arba Rytams — kas įrodo prekybinių ryšių platumą Gniezdovo pirklių išvystytą . . . Lietuviškosios senienos randamos seniausiuose Gniezdovo srities pilkapiuose, ypač prie Olšos upės, ties *Bateki* kaimu . . ."[11]

Yra manoma, kad pirmieji vikingai—varingai pasiekė Rusią ne šiauriniu — Nevos — keliu,

bet vykdami Dauguva, taigi, pro Gniezdovą.[11] Seniausias žinomas skandinavų žygis į Pabaltįjį yra aprašytas *Guta* sagoje, kurios rankraštis yra, palyginti, nesenas, tik iš 1350 metų. Tačiau įvykiai ten minimi yra daug senesni, siekianti V - VIII a. Mums yra įdomus tas epizodas, kuris kalba apie gotlandiečių išsikėlimą iš savo tėvynės — Gotlando salos — į Dauguvos žiotis. Manoma, jog tas galėjo įvykti tarp 400 m. ir 850 m., o pagal archeologinius davinius, dar prieš 500-sius metus.[5] *Guta* sagoje yra pasakojama:

"Iš šių trijų (t.y. trijų *Havdi* sūnų — *Grajper*, *Gute* ir *Gunfjam* — paveldėjusių iš tėvo Gotlando salą) gyventojų skaičius per ilgą laiką tiek padidėjo, kad kraštas jau nebepajėgė jų visų išmaitinti. Tada burtų keliu buvo nuspręsta, kad kas trečias asmuo turi palikti kraštą. Išvykstantiesiems, tačiau, buvo leista pasiimti su savimi visą nuosavybę, kokią jie turėjo ant paviršiaus. Bet paskui jie nebepanoro palikti kraštą ir išsikėlė tik į Torsborgą, kur liko gyventi. Tačiau, jų tautiečiai nepakentė jų ten ir juos išvarė . . .

"Po kurio laiko jie išsikėlė į *Faroen* (Avių sala Baltijoje) ir įsikūrė ten. Negalėdami ir ten išgyventi jie išsikraustė į salą netoli Estijos, vadinamą *Dagaipi* (*Dagoe*), kurioje jie pasiliko ir pasistatė pilį, kuri dar ir dabar yra matoma. Tačiau ir ten jie nepajėgė išgyventi, todėl kėlėsi į upę vadinamą Dauguvą (*Dyna*) ir ja tolyn per Rusią (*Ryzaland*). Vėliau jie taip toli nusikėlė į pietus, kad atsidūrė Graikijoje (*Gricaland*). . ." (*A Pageant of Old Skandinavia* by H. G. Leack, 1946).

Atrodo, jog ši pirmoji žinoma skandinavų invazija per Pabaltijį į pietus, į Bizantiją, Graikija vadinamą, vykusi Dauguvos upe, turėjo toliau vykti Dniepro upe, pervelkant laivus per Gniezdovo vietovę. Ar jie tai atliko gavę baltų sutikimą, ar jėga prasiveržda mi, deja, nežinome.

Čia kyla klausimas, kurį gal ateities istorikai imsis aiškinti, tai galimas ryšis tarp šios skandinavų — gotlandiečių invazijos Dauguvos upe ir Vaidevučio legendoje minimo gotlandiečių—ulmigerių išsikraustymo į Prūsus. Abu žygiai, atrodo, vyko beveik vienu metu, VI a. pirmojoje pusėje. O gal tai būta vieno ir to paties žygio, vėliau išsišakojusio į Prūsus ir į Rusios žemes?

* * *

Islandiečio Snorės Sturlesono parašytoje žinomojoje *Ynglinga* sagoje yra sužymėti švedų valdovai, valdę, būk tai, nuo pat I amžiaus. Rašydamas tų senųjų švedų karalių istoriją Snorė davė kai kurių nuotrupų apie jų žygius į Rytų kraštus, tuo pačiu ir į aisčių žemes.

Upsalos Skandinavijoje karalius *Svegdir* (valdęs I, ar II amž., greičiau, gi, žymiai vėliau), kartu su 12 palydovų, apkeliavęs aplink pasaulį. Jis lankėsi "turkų ir rusų" kraštuose, kur radęs daug savų tautiečių. Rusios plotai, švedų valdomi, sagoje vadinami *Gardariki*, atseit, Didžiaja Švedija.

Po pertraukos Svegdiras ir vėl vyksta į Rytų kraštus — *Austrvegr*, t.y. Rytų keliu. Tame krašte į rytus nuo Švedijos būta didelio miesto vadinamo *Stein* (Akmuo). Manoma, sagoje čia kalbama apie Aisčių kraštą. Ten Svegdiras žuvo pasakiškose aplinkybėse, nykštukų nužudytas.

Baltijos jūra normanų kalboje yra vadinama *Eystra=salt*, o jos rytinė dalis, kuri skalauja vakarinius Baltijos kraštų krantus, tarp Vyslos žiočių ir Suomių įlankos, dar būdavo vadinama *Austrvegr*. Žodžiais *Austur-Land*, arba *Austur-Rike* (Rytų kraštas, ar valstybė) normanai vadino Baltijos kraštus: Prūsus, Sembą, Žemaičius, Kuršą, Lybius ir dabartinę Estiją. Šių kraštų rytinė riba nebuvo aiški. Jų dalį apėmė dar ir kitas pavadinimas — *Reithgothland*. Manoma, jog šion sąvokon tilpęs ir slavų Pamarys.

Tuo būdu Rytų kraštas — Pabaltijys, yra buvęs vienas iš pirmųjų į kurį nuo seniausių laikų buvo nukreipti skandinavų, vėlesniųjų varingų, žygiai, o ypač jo šiaurinė dalis — Kuršas ir dabartinė Estija. Tuo, jų vadinamu, "Rytų keliu" senieji skandinavai vykdavo turtų prisiplėšti ir garbės įsigyti.

Tais laikais danų, norvegų ir švedų vyrai laivais vykdavo plėšikauti Baltijos jūroje ir Atlanto pakraščiuose. Žiemai pasibaigus ir audroms nurimus, rami vasaros jūra viliodavo tuos nuotykių ir grobio ištroškusius skandinavus. Nors jie kovodavo ir tarpusavyje, tačiau, daugiausia plėšdavo visas jiems pasiekiamas jūrines pakrantes, taipgi ir aisčių kraštus. Skandinavams, tarp kitko, rūpėjo kontroliuoti prekybos kelius tarp Chazarijos, Artimųjų Rytų ir Baltijos baseino, einančius Volgos, Dniepro, Dauguvos, Nemuno ir Vyslos upėmis ir visus sueinančius į Baltijos jūrą.

Tada išsivystė benamių karių amatas. Susispietę apie vieną kurį gabesnį ir drąsesnį, spėjusį pagarsėti vadą, jie sudarydavo keletos ar kelioliko laivų laivyną ir siausdavo jūrose, sustodami tai viename tai kitame krašte žiemą praleisti. Tokius piratų vadus tada vadino jūrų karaliais. Snorė sako: "Tuo metu danų ir norvegų karaliai plėšikavo Švedijoje. Buvo tada daug ir jūrų karalių, kurie turėjo dideles kariuomenes, bet neturėjo savo krašto. Atrodo, tik jie vieni turėjo teisę būti vadinami jūrų karaliais, nes jie niekad nėra nakvoję po aprūkusiais balkiais ir nėra gėrę sėdėdami kampe prie pečiaus."[6]

Ynglinga saga toliau mini jog VI a. pradžioje Baltijoje siautė jūrų karalius iš Norvegijos Salvė, Hognio sūnus, kuris buvo net trumpam pasidaręs Švedų karaliumi, nužudęs teisėtą karalių Eystei-

ną. Tačiau karalium jis buvo neilgai, švedai netruko juo atsikratyti.

Tada švedų karaliumi tapo Eysteino sūnus Ingvaras. Jis mums yra įdomus, nes, pasirodo, yra buvęs dažnas svečias Pabaltijy. Snorė apie jį rašo taip:

"Jis buvo žymus karys ir savo laivais dažnai vykdė žygius, nes Švedija buvo tada smarkiai siaubiama ir danų ir vyrų iš Baltijos. Jis, sudaręs taiką su danais, ėmė siausti Baltijoje. Vieną vasarą jis išsirengė su savo kariuomene į Eistlandą ir visą vasarą ten plėšė, ypač vietovėje vadinamoje *Stein* (*at Steini*). Tada atėjo Eistlando vyrai su galinga kariuomene ir įvyko mūšis. Eistlando kariuomenė buvo tokia stipri, kad švedai neatlaikė. Karalius Ingvaras krito mūšio lauke, o jo vyrai pabėgo. Jis buvo palaidotas supiltame kape prie jūros Adalsysloje. Po to pralaimėjimo švedai grįžo namo. Tjodolfas taip eiliuoja:

Ir taip įvyko
Kad Ingvaras krito
Syslos žmonių
Užmuštas.
Ir žilas vadas,
Prie jūros akmenoto židinio
Buvo užmuštas
Eistlando vyrų kariuomenės.
Ir dabar Baltijos bangos
Dainuoja dainas,
Linksmindamos jūrų dievą,
Apie švedų kunigaikštį.[6]

Tjodolfas iš Kvinsdale IX amž. viduryje sukūrė *Ynglingatal* poemą, dabar jau žuvusią, iš kurios, tačiau, XII am. kurdamas sėmėsi Snorė.

Manoma, kad Ingvaras žuvo apie 600 metus, ar kiek vėliau. Apie jo žuvimą liudija ir Snorės laikais parašyta *Historia Norwegiae: Hujus filius Ynguar, qui cognominatus est canutus, in expeditione occisus est in quadam insula Baltici maris, quae ab indigenis Eycilla vocatur.*

Šioje Ingvaro žuvimo istorijoje yra keli vietovardžiai iš kurių galima spręsti, kurioje vietoje Pabaltijy tas įvyko. Pirmiausia, tai Eistlandas. Seniau istorikai manė, jog neginčijamai taip skandinavai vadinę dabartinę Estiją. Tačiau dabar jau kitaip yra manančių. *Estland, Eesti,* ar *Estones,* t.y., dabartinės Estijos ir gyventojų estų pavadinimas, palyginti, yra naujas, pradėtas vartoti tik nuo XII amž. galo, ar XIII amž. pradžios. Seniau, t.y., sagose aprašomų įvykių laikais, dabartinės Estijos sritis buvo vadinama *Wirland, Vironia* (Livonijos Henrikas) ir dar kitaip. O Prūsai dar IX amž. buvo tebevadinami aisčiais. Taigi sagose randamas kraštovardis *Eistland* ir tautovardžiai *Eistr* ar *Eistir* nereiškia Estiją ar estus, bet Aisčių kraštą ir aisčius. Tą pastebėjo, be kitų, vokiečių istorikas H. Schueckas.

Sagoje sakoma, jog Ingvaras žuvo vietovėje *Stein,* lotynų tekste nurodoma, jog ta vieta esanti saloje *Eycilla.* Seniau buvo manoma, jog tai esanti Oeselio sala, kuri normanų buvo vadinama *Eysysla,* t.y. mokesčius, ar duoklę, mokanti sala. Tokiu atveju *Adalsysla,* kuri reiškusi sritį esančią priešais tą salą mokesčius mokančią, būtų Estija. Tačiau, Sembos pusiasalis, kuris ilgai buvo laikomas sala, skandinavams irgi buvo tik *Eysysla,* t.y. mokesčius mokanti sala.[8] Šiuo atveju, *Adalsysla* jau reikštų Prūsus. Yra manančių, kad abu šie pavadinimai tiktų ir Kuršui, kuris irgi, būk tai buvęs, kurį laiką, švedų *Sysla,* t.y. mokesčiais apdėta sritis.[9]

Pagaliau, vietovardis *Stein*—Akmuo. Tyrinėtojai tokios vietovės Estijos pajūryje neranda. Tačiau jutų (Danijos srities gyventojų) kalboje didelis akmuo yra vadinamas *Ryg(e).*[18] Tuo tarpu, žinome, jog netoli Dauguvos žiočių stovinti latvių Ryga yra gavusi savo vardą nuo upelio Ringa, ar Rygelė. Šio upelio vardas, ar vietovė prie jo įsikurusi, skandinavams, besiveržiantiems į Dauguvos žiotis ir ja tolyn, turėjo priminti jų kalboje akmenį. Taigi, vietovė *Stein* galėjo būti netoli Dauguvos žiočių, šalia dabartinės Rygos. Ten, greičiausiai, Ingvaras ir krito nuo besiginančių aisčių, užkirtusių jam kelią Dauguva augštyn. Ten pat, greičiausiai, žuvo ir anksčiau minėtas švedų valdovas Svegdiras. Dauguvos žiotys, vartai į paslaptingus Rytus, lyg koks magnetas traukė ir viliojo skandinavus grobio ieškančius.

Taigi, naujesniųjų tyrinėtojų nuomone Ingvaras krito ne Estijoje, bet aisčių krašte — Prūsuose, ar, greičiau, Kurše ir jo kariuomenė buvusi sunaikinta ne estų, bet aisčių karių.

Žuvus Ingvarui, Švedų sostas teko, pagal Inglingų sagą, jo sūnui Anundui. Snorė sako, jog jis buvo "aisčių priešas". Jis gyveno VII amž. pirmojoje pusėje.

"Karalius Anundas nuvyko su kariuomene į Eistlandą—Aisčius atkeršyti už savo tėvą; išlipęs į krantą jis plėšė kraštą ir paėmė daug grobio; derliaus ėmimo metu atėjus, jis grįžo atgal į Švediją."[6] Grįžęs, netrukus jis žuvo žemei jį užgriuvus. Tjodolfas taip jį apdainavo:

Anundas buvo sustabdytas
Krintančių uolų —
. . . . . .
Ir karalius,
Eistlando vyrų tramdytojas,
Buvo mirtinai ištiktas
Akmenims krintant;
O jo kariuomenė,
Jo narsūs kariai,
Visi jie
Buvo užversti
Žemei užgriuvus."[6]

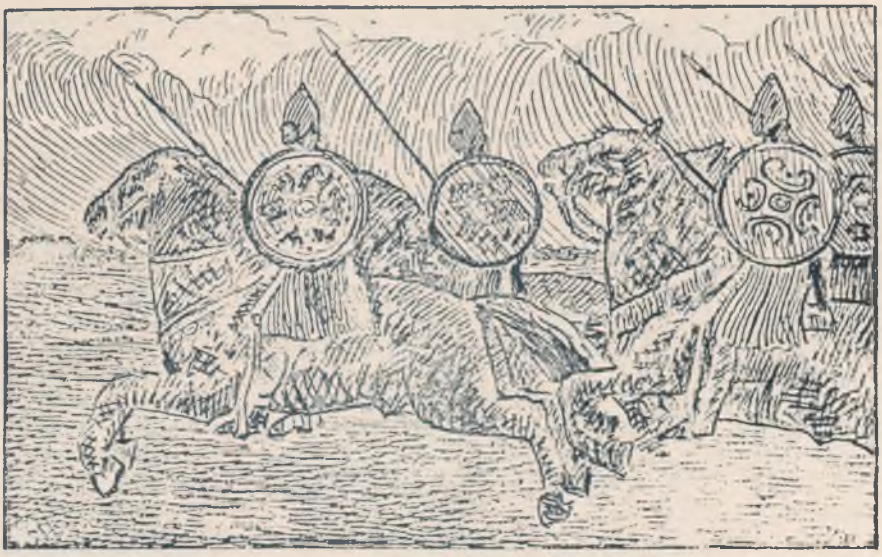

Gautlandiečių karo žygis Sveduose VII a.

Po Anundo mirties sostas teko jo sūnui Ingjaldui, kuris taip pat žuvo. Tada švedų valdovu pasidarė Halvdano sūnus Ivaras, pramintas Plačiai Valdančiu, ar Griebiančiu (*inn Vidhfadhmi*):

"Ivaras Plačiai Valdantis užvaldė visą Švediją; be to, jis paėmė sau ir visą Daniją, didelę dalį Saksų krašto (š. Vokietiją), visą *Oestrick* (Rytų kraštą, t.y., Pabaltijį) ir penktadalį Anglijos."[6]

Kiek daugiau apie Ivarą Plačiavaldį ir jo santykius su Pabaltiju pasakoja *Hervararsaga*. Jis buvo kilęs iš Reidhgotlando valdovų. Reidhgotlandas tais laikais, spėjama, apėmė šiaurės rytų Vokietiją, Pamarį, šiaurinę Lenkiją ir, galimas dalykas, dalį Prūsų. Užkariavęs Švediją ir Daniją, Ivaras užėmė dar ir Kuršą su Eistlandu — Aisčių kraštu, ir visas rytų karalijas iki pat Gardariko imtinai.[10] Pagal B. Nermaną jis mirė apie 675 metus.[5]

Mirus tam didžiam valdovui ir garsiam užkariautojui, Ivarui Plačiavaldžiui, Danijos soste įsigalėjo jo dukters vyras Valdaras, kurio sūnus Haroldas Karo Dantis vėliau tapo Gautlando (Švedijos dalis) karaliumi. Apie jį *Hervararsaga* sako, jog jis "pajungė visas karalijas, jau anksčiau minėtas, kurias karalius Ivaras Plačiavaldis valdė."[10] Taigi, jo įtaka galėjo siekti ir Pabaltijį.

* * *

Netoli Liepojos senovėje stovėjusi kuršių pilis Seeburgas, dabar toje vietoje yra Gruobyno vietovė prie Alandės upės. Vykdant ten 1930 m. kasinėjimus, buvo atrasta apie 1000 kapų, kurie, manoma, priklausė gotlandiečiams ir 450 kapų priklausančių švedams, žmonėms iš Maelaro ežero srities Švedijoje. Apie tuos radinius latvių istorikas A. Švabė rašo:

"Švedų įgulos saugoma ši gudų (gotų) pirklių ir amatininkų kolonija, įsikūrusi Gruobyne ir jo apylinkėse, gyvavo tarp 650 m. ir 800 m., kol, pagaliau, juos iš ten kuršiai išvijo. Tą, galų gale, patvirtina ir (jau minėtas) Hervararsagos pasakojimas, pagal kurį danų karaliui Ivarui (miręs 675 m.) pavykę sukurti konfederaciją, apėmusią pietinę Švediją, Kuršą, Estiją ir likusią '*Austrriki*' dalį iki Rusijos."[7]

Taigi, manoma, jog Gruobyno vietovėje stovėta švedų pilies *Sjoeborgen*-Seeburgo-Zėburgo, minimos šv. Ansgaro gyvenimo aprašyme. Pilį apie pusantro šimto metų valdę švedai, kai apie 800 m. sukilę kuršiai juos išvarė.

Panašių į Gruobyno radinius yra dar rasta ir Sauslaukyje, vietovėje 13 km. į šiaurės rytus nuo Gruobyno.

1. Hakluyt, Principal Navigations . . . Vol. I, 1903
2. Sir Thomas Malory's Le Morte d'Arthur, by K. Baines, 1962
3. Monumenta Polonia Hist. I vol.
4. H. Jankuhn, Denkmaeler der Vorzeit zwischen Nord- und Ostsee, 1957
5. B. Nerman, Die Verbindungen zwischen Skandinavien u. Ostbaltikum.
6. Snorre Sturlason — Heimskringla, by E. Monsen, 1932
7. A. svabe, Histoire du Peuple Letton, 1953
8. H. Jaenichen, Die Wikinger im Weichsel- und Odergebiet, 1938
9. T. D. Hendrick, A History of the Vikings, 1930
10. The Saga of King Heidrek The Wise (or Hervararsaga), by Chr. Tolkien, 1960
11. Vernadsky, Ancient Russia
18. P. Herrmann, Erlaeuterungen zu den ersten neun Buechern der Daenischen Geschichte des Saxo Grammaticus, II Teil (Kommentar), 1922

DVYLIKA METŲ LIETUVOS KARINĖS TARNYBOS

J. ŽILYS

(Pradžia sausio mėn. KARYJE)

GYVENIMAS ŠIAULIUOSE

1935 m. rugsėjo mėn. gale atvykau į Šiaulius ir prisistatęs grupės vadui plk. ltn. Liorentui ir eskadrilės vadui mjr. J. Namikui, pradėjau darbą 3-je eskadrilėje. Pirmieji skridimai Ansaldo lėktuvais nelabai patiko, nes lėktuvai buvo seni ir nelabai pavaldūs, jokių figūrų jais nedarydavome. Naujoje vietoje greitai apsipratau ir buvau patenkintas.

Visi karininkai, puskarininkiai ir civiliai tarnautojai gyvenome privačiai mieste, todėl į tarnybą aerodrome ir atgal kasdien važiuodavome valdišku sunkvežimiu. Gerai buvo važiuoti atdarame sunkvežimyje kai būdavo gražus oras, blogiau lyjant ar sningant. Tada sunkvežimis būdavo pridengiamas brezentu. Važiuodami, daugiausia, turėdavome stovėti. Didesnio ūgio stovintieji, važiuodami, turėdavo gerokai pasilenkti. Kpt. Seliokas buvo vidutinio ūgio, ltn. Ožkinis — mažo. Kpt. Seliokas matydamas kartą jį važiuojantį nepasilenkusį, o dauguma buvo pasilenkusių, ir sako: "Tu važiuoji lyg bažnyčioje." Tai sukėlė visiems skanaus juoko.

Tarnyboje Zokniuose kas dieną išbūdavome nuo 8 val. ryto iki 2 val. po pietų, o reikalui esant ir ilgiau. Kaikada, 8 val. ryto, turėdavom vieną valandą sporto. Tada vieni žaisdavome stalo tenisą, kiti, jei būdavo geras oras, sportuodavome lauke. Žiemos metu du-tris kartus savaitėje turėdavome užsiėmimus klasėje. Susirinkę karininkai ir puskarininkiai spręsdavome įvairius taktikos uždavinius ar lavinomės geriau priimti ir perduoti morzės abėcėlę.

Žiemos metu skraidydavome ne kiekvieną dieną. Žiemą, esant daug sniego, reikėdavo ant lėktuvo ašių uždėti pašliužas, šildyti vandenį radiatoriams. Labai šaltam orui esant, oru aušinamus motorus reikėdavo šildyti šildytuvais, apgaubus motorus specialiai pasiūtomis medžiaginėmis apgaubomis, todėl daugumą pratimų atlikdavome kitais metų laikais.

Šaudyti į ore judomą taikinį, kasmet vasarą, trims savaitėms, skrisdavome į Palangą. Šaudymus į šešėlį atlikdavome virš Rekyvos ežero. Šaudymus į žemės taikinius ir bombų metymą atlikdavome Šilėnų bombų metymo poligone, esančiame netoli aerodromo. Dalis eskadrilės, kasmet, skrisdavome į Gaižiūnų poligoną pratimams su kitų ginklų rūšių kariuomene.

SKRAIDYMAI RIKIUOTĖJE

Be savų pilotų mūsų eskadrilėn, laikas nuo laiko, buvo prisiunčiama iš mokyklos puskarininkiai atlikti stažo. Mokyti skraidyti rikiuotėje eskadrilėje buvo pavesta man. Tai nuobodūs ir kiek pavojingi skraidymai. Skraidyti rikiuotėje, skrisdavome po tris lėktuvus: vedantysis ir du mokiniai (šoniniai). Vedantysis pradžioje privalo skristi nedideliu greičiu ir nesisukinėdamas į šonus. Mokiniai, norėdami priskristi arčiau vedančio, per daug padidina greitį ir priartėję, negalėdami staigiai sumažinti greičio, pralenkia vedantį ir taip daro kol įpranta laikyti atatinkamą nuotolį. Jei vedantysis, bijodamas būti užkliudytu, pradėtų keisti greitį, ar sukti į šoną, rikiuotės mokymas būtų sunkiai įmanomas.

Buvo keletas atsitikimų, kai šoninis lėktuvas iš neatsargumo, palietė vedantįjį, jį sužalodamas. IV eskadrilėje buvo toks atsitikimas. Kpt. Brazys mokė skraidyti rikiuotės savo eskadrilės du puskarininkius. J. psk. Sabastijonavičius su savo lėktuvu numušė vedančiojo uodegą ir išsigandęs, paliko, kitų lakūnų nuomone, sveiką, tik sužalotu propeleriu lėktuvą ir iššoko gelbėdamasis parašiutu. Jo lėktuvas, krisdamas, nutraukė augšto įtempimo laidus ir padegė ūkininko daržinę. Kpt. Brazys, šalto būdo žmogus, iššoko žymiai vėliau, tik įsitikinęs, kad lėktuvas nebepavaldomas. Abu parašiutais nusileido laimingai, tačiau, eskadrilė nustojo dviejų lėktuvų. Už neatsargumą ir pergreitą iššokimą puskarininkis buvo pašalintas iš piloto pareigų ir paskirtas į šaulius. Kpt. Brazys to įvykio taip buvo paveiktas, kad po to nebegalėjo, ar nebenorėjo, mokyti kitų rikiuotėj skraidyti.

BARŲ FOTOGRAFAVIMAS

Žemėlapių sudarymui, iš lėktuvų buvo nufotografuotas veik visas Lietuvos plotas. Žinoma, tai atlikau ne aš vienas, tačiau teko ir man daug valandų išsėdėti lėktuve fotografuojant duotus barus. Kad neatsirastų nenufotografuotų vietų (plyšių) ir būtų išlaikytas mastelis, reikėdavo skrendant laikyti vienodą greitį, augštį ir svarbiausią, kryptį. Kad žemėlapis išeitų 1:10,000 reikėdavo skristi 3150 m. augštyje. Vienu išskridimu nufotografuodavome barą 1000 kvadratinių kilometrų, išbūdami ore apie šešetą valandų. Fotografavimui baro žemėlapį paruošdavo žvalgas.

Kaip besistengtumei skristi, nufotografuotame bare vistiek atsirasdavo plyšių. Užpildymui jų reikėdavo skristi kitą kartą. Kadangi skrisdavome augštai, tai būdavo labai sunku surasti žemėje, žemėlapyje pažymėtus, plyšius ir juos tinkamai nufotografuoti.

Reikia pažymėti, kad Lietuvoje tinkamų, nedebesuotų dienų būdavo labai nedaug: žiūrėk, 8 val. ryto gražu, pasiruošęs išskrendi, bet vos nuskrendi į vietą, ar pradedi fotografuoti, atsiranda debesys 1000-1500 m. augštyje. Kadangi skrendi žymiai augščiau, tai jie tarpais uždengia žemę ir fotografavimas tampa nebeįmanomas. Tenka tada grįžti į aerodromą. Todėl, pasitaikius tinkamam orui, stengdavomės pilnai išnaudoti. Įtemptas ir ilgas buvimas ore gerokai nuvargindavo lakūnus, todėl norinčių skristi nebūdavo.

Fotografuodavome šešių vietų dvimotoriu lėktuvu "Haveland". Skrisdavome fotografuoti trys lakūnai: pilotas ir žvalgas sekdavome tinkamą skridimą, o tretysis sėdėdavo prie foto aparato ir pagal reikalą, įjungdavo jį ir išjungdavo. Lėktuvui benzino, jei viskas gerai sekdavosi, užtekdavo nufotografuoti visą barą, tačiau grįžti — nevisuomet. Kartais tekdavo tūpti artimiausiame aerodrome prisipildyti benzino ir tik tada grįžti namo.

SKRIDIMAS DEBESYSE

Kartą skridau iš Šiaulių į Kauną kartu su kpt. A. Tindžiuliu. (Kpt. A. Tindžiulis, kilęs nuo Rokiškio, buvo baigęs aviacijos mokyklą kartu su manim. Kartu buvome paskirti į Šiaulius ir dirbome vienoje eskadrilėje. Jis buvo žvalgas, todėl man daug kartų teko su juo skraidyti. Jis buvo draugiškas, gero būdo, blaivus, muzikalus, mėgęs fotografuoti ir nevedęs. Jis buvo įstojęs į generalinio štabo kursų paskutinę laidą. Bolševikams likviduojant karo aviaciją, jis buvo paleistas į atsargą. Antrą kartą užimant Lietuvą bolševikams jis pasiliko krašte, kovojo su okupantais ir partizanaudamas žuvo).

Skridome su juo kilometro augštyje. Tame augštyje tą dieną buvo daug debesų. Skridome debesis aplenkdami. Matydamas priešakyje Kauną, o dešinėje pusėje Nevėžį, sumaniau lysti į vieną gana didelį debesį. Parodęs ranka kpt. Tindžiuliui ką manau daryti, gavau jo pritarimą. Aklai skraidyti tuomet dar nemokėjau ir lėktuvai neturėjo tam reikalingų prietaisų. Gerai skristi debesyse galima tik pagal aklo skridimo instrumentus, nes tada nesimato nei žemės, nei dangaus. Tai visiškai aklas skridimas. Debesys — tai susitelkę vandens garai; kur garų daugiau — storesnis sluoksnis ir debesys atrodo tamsesni, kur mažiau — šviesesni.

Įskridęs į debesį, trumpą laiką, kol turėjau nuovoką, skridome normaliai. Netekęs nuovokos, kur yra žemė, pajutau, kad ir mano lėktuvas skrenda blogai: greitis labai padidėjo, bandant taisyti dar labiau augo. Lėktuvo valdyti jau nebesugebėjau, nes nebežinojau kur yra žemė, tačiau, žinojau, kad esu gana augštai ir debesys nesiekia iki pat žemės. Nuėmęs gazą leidau lėktuvui nevaldomam skristi. Lėktuvas pradėjo žemėti, ir netrukus, mes išslydome posukyje iš debesies. Pamatęs žemę išlyginau lėktuvą, tačiau priekyje Kauno jau nesimatė; nematėme nei upės iš dešinės pusės. Abu veidrodyje pasižiūrėję į vienas kitą, stebėjomės kur jie dingo. Pasirodo, mes buvome apsisukę ir skridome atgal į Šiaulius. Vėl apsisukus aplink, pamatėme Kauną ir Nevėžį savo vietoje. Vėliau, lėktuvuose įmontavus aklo skridimo prietaisus, galėjome gerai skraidyti ir debesyse.

SKRIDIMAS PŪGOJE

Apie penki kilometrai nuo Zoknių aerodromo, Radviliškio link, pelkėse yra Šilėnų bombų metymo poligonas. 1936 m. žiemą jame mūsų eskadrilė praktikavosi mokomų bombų metymą.

Eskadrilės vadas mjr. Namikas įsakė man skristi į bombų metymo vietą ir pranešti, kad ten esantieji sekimo slėptuvėse žmonės grįžtų namo, nes bombų metymas nutraukiamas dėl ateinančios sniego pūgos. Žvalgo sėdynėn įsisėdo pats eskadrilės vadas. Skubiai pakilome, nuskridę pranešėme ir pasukome atgal į aerodromą. Užtrukome tik apie 10 minučių. Grįžę virš aerodromo radome jau sningant. Pirmą kartą užskridus nutūpti nepavyko, nes ties tūpimo marška buvome per augštai. Užsukęs antrą kartą, marškos neberadau. Užėjo didelė pūga.

Pūgoje paprastas skridimas labai sunkiai įmanomas, nes nei žemės nei dangaus nesimato ir bendras matomumas yra labai blogas. Tada reikia naudotis aklo skridimo įtaisais. Tokių prietaisų mano lėktuve nebuvo ir aš dar, išviso, nemokėjau aklo skridimo.

Tai buvo įspūdingiausias ir pavojingiausias skridimas mano gyvenime. Nežinodamas gerai kur yra žemė, skraidžiau gana ilgai, kiekvienu momentu laukdamas susidūrimo su kuo nors žemėje. Tada, žinoma, tektų atsisveikinti su šiuo pasauliu. Greičio rodyklė užsikišusi sniegu neberodė, augščio rodyklė rodė, tačiau į ją žiūrėti nebebuvo laiko ir naudos. Pametęs žemės krypties nuovoką, nuimdavau gazą ir leisdavau lėktuvui žemėti kol pamatydavau žemę. Tikriau pasakius, žemės nebegalėjau matyti, nes ji buvo balta kaip ir viskas aplinkui. Pamatydavau tik krūmus ar medžius ir suvokęs kur yra žemė, lėktuvą ištaisęs, vėl kildavau augštyn, kad nesusidurčiau su kuo žemės paviršiuje. Netrukus vėl nustodavau nuovokos kur yra žemė ir vėl kartodavau tą patį.

Augštoji Karo mokykla atlieka stažą karo aviacijoje 1933 m.

Tokioje padėtyje nebuvus sunku įsivaizduoti, kad nustotum nuovoką kur yra žemė — tačiau taip yra. Žmogaus organizmas taip netobulas ir labai klaidinantis; nematant žemės, tačiau sėdint, visuomet atrodo kad žemė yra po sėdyne, o skrendant dažnai taip nebūna. Įsivaizduokite staigų posūkį žemės nematant. Atrodys, jog žemė po sėdyne, o ištikrųjų tai bus kryptis tarp dangaus ir žemės. Jei taip klaidingai atrodo tai kaip gi išlyginti lėktuvą? Gali skristi žemyn galva ir atrodys jog žemė yra dangaus vietoje, o vienok, kildamas susidursi su žeme. Dėl to lakūnai ir mokosi aklo skridimo. Aklai skristi išmoksti tada, kai atsisakai nuo savo klaidingo jausmo, o skrendi tik taip kaip rodo instrumentai. Kol nors truputį klausai savo jausmų, tol aklai skristi dar nemoki.

Dabar galima suprasti kokioje būklėje aš tada buvau nemokėdamas aklo skridimo. Žemai praskrisdamas per Frenkelio fabriką Šiauliuose, maniau, kad nuversiu jo kaminą, nes dūmus pamačiau pervėlai; mačiau žvalgą iš baimės rankomis susiėmusį galvą. Ilgiau taip beskraidydamas visai pasimečiau: nebežinojau kur esu. Eskadrilės vadui rodžiau nevilties ženklus, nes susikalbėti negalėjome, nebuvome įsijungę aviofonų. Po kiek laiko mjr. Namikas prisilenkęs prie mano sėdynės pradėjo šaukti: "į Kauną". Žinoma, nežinant kur esi, skristi tiksliai į Kauną negalėjau, bet paėmęs kompaso kursą, skridau į pietus. Gerokai paskridę išskridome iš pūgos ir žemė buvo matoma neaugštai skrendant, nors dar vis snigo. Taip skrisdami priskridome geležinkelį. Žvalgas parodė ženklą laikytis jo. Netrukus priskridome didelį tiltą. Tą tiltą aš ir žvalgas buvome matę daug kartų, tačiau, po tokio skridimo nebeatpažinome. Nusileidęs žemai, praskrisdamas pro stotį, perskaičiau stoties pavadinimą — Lydavėnai.

Gen. A. Gustaitis (deš.) kalbasi su plk. Pesecku.

Dabar jau žinojome kur esame ir kaip nuskristi į Kauną.

Kaune, gi, švietė saulė ir niekas nenorėjo mums tikėti pasakojant apie pūgą. Palikę lėktuvą aerodrome nuvykome į aviacijos ramovę. Iš ten eskadrilės vadas pranešė telefonu grupės vadui į Šiaulius kur mes esame. Lakūnai Zokniuose manė, kad mes jau būsime užsimušę ir tik laukė policijos pranešimo kurioje vietoje. Mums dar skraidant virš Zoknių aerodromo jie kūrė laužą ir šaudė raketas, norėdami pažymėti aerodromo vietą. Mes, gi, to visai nematėme, tačiau, laimė buvo su mumis ir taip išlikome gyvi.

Ramovėje, geroje nuotaikoje, su draugais pietaudami gerai pasivaišinome. Už valandos mums pranešė, kad ir Šiauliuose jau šviečia saulė ir galime grįžti, tačiau aš skridimui buvau nelabai tikęs, todėl grįžome rytojaus dieną.

Mjr. J. Namiko gyvųjų tarpe jau nebėra. Pradžioje 1937 m. jis buvo išėjęs į pensiją. 1941 m., bolševikams užėmus Lietuvą, Kaune jis buvo rastas nužudytas. Kas jį nužudė man nėra žinoma.

SKRAIDYMAI ŽIEMĄ

Skraidymai žiemą mažai kuo skiriasi nuo skraidymų kitu metų laiku. Esant daug sniego, kol nėra pravėžų ir nematyti išsikišusios žolės virš sniego, tūpimas darosi kiek sunkesnis: tūpiant žymiai sunkiau tiksliai nustatyti lėktuvo augštį nuo žemės.

Kartą, žiemos metu, mūsų eskadrilės psk. Čepas planiruodamas tūpė. Jam atrodė žemė esanti dar tolokai, todėl neišlyginęs lėktuvo atsitrenkė į žemę ir apvirto. Lėktuvas gerokai nukentėjo, pilotas išliko sveikas.

Kitą kartą, tas pats pilotas skrisdamas skutamu (žemu) skridimu, sudavė ratais į žemę, nors jam atrodė, ji esanti dar tolokai, sulaužė važiuoklę ir ten pat tūpdamas ant liemens sulaužė propelerį ir apgadino lėktuvą. Man, kaip eskadrilės technikos karininkui, tokie nelaimingi atsitikimai būdavo nemalonūs: reikėdavo vykti į nelaimės vietą, vesti kvotą ir pasirūpinti lėktuvo pargabenimu. Kartais tekdavo užgaišti visą dieną, o dažnai ir ilgiau.

1937 m. žiemai baigiantis vyko kariuomenės manevrai Klaipėdos rajone. Aš ir ltn. Rimbutas gavome uždavinį žvalgyti priešą. Atlikę uždavinį skridome namo. Netoli Kelmės, jo tėviškėje išmetėme laišką jo namiškiams ir trumpai pasisukinėjęs, skridau į Šiaulius. Staiga, atsistojęs žvalgas pradėjo šaukti man, kad paklydome ir liepė tūpti. Patikrinus benziną, rodyklė rodė apie 50 litrų, taigi, labai mažai pakilimui ir sugaišimui. Be to, žiemą priverstinas tūpimas yra labai klaidinantis: visur atrodo lygu, o tikrumoje Žemaitijoje lygumų, tinkamų tūpimui veik nėra. Perskridime žvalgas atsako už teisingą skridimą, taigi turėjau jo klausyti. Tačiau, šį kartą trumpai apsvarstęs, nepaklausiau: viena, jaučiaus dar nepaklydęs, antra, bijojau priverstino tūpimo. Nieko jam nesakęs skridau toliau ir greitai pasiekėme aerodromą. Nutūpęs apibariau jį, kad perdaug lengvapėdiškai daro sprendimą neatsižvelgdamas į sąlygas ir iš to sekančias pasekmes. Mano nuomonei jis nesipriešino.

Tą pačią dieną, iš priešo pusės, skrido žvalgyti pilotas ltn. A. Molis ir žvalgas kpt. Žižys. Grįždami pristigo benzino ir priverstinai tūpdami sudaužė lėktuvą ir patys, tik laimingu atveju, išliko gyvi: tūpiant, slysdamas lėktuvo lėmuo, užpakalyje žvalgo sėdynės, atsitrenkė į ąžuolą ir apie jį susisukęs staigiai sustojo. Ltn. Molis buvo nerūpestingas, žinodamas maršruto ilgį neliepė mechanikams daugiau pripilti benzino, o išskrido su esamu lėktuve.

Jam skraidyti nesisekė. Netrukus, po to, skrisdamas su tuo pat žvalgu, suklydęs tūpė aerodrome pavėjui, todėl nepakako aerodromo ilgio ir lėktuvas įvirto į griovį už aerodromo. Virsdamas sulaužė propelerį ir apgadino lėktuvą. Trečią kartą kpt. Žižys skiriamas kartu su juo skristi atsisakė ir eskadrilės vado palieptas parašė motyvuotą raportą. Po to, ltn. Molis buvo paskirtas į žvalgus.

GAIŽIŪNŲ POLIGONE

Vasarą, 2-3 savaitėms tekdavo skristi į Gaižiūnų poligoną ir ten dalyvauti kitų ginklų rūšių vykdomuose pratimuose. Gyvenimas poligone buvo gan įdomus, tik ten esantis aerodromas buvo gana blogas: palaidas smėlis ir mažas plotas, todėl pakilti lėktuvu buvo sunku.

1936 m. vasarą ten būdami su žvalgu ltn. Rimbutu gavome uždavinį iššvalgyti priešą ir numesti pranešimą. Rasti miške kariuomenę, skrendant vieno kilometro augštyje, nėra lengva, nes kareiviai išgirdę priešo lėktuvo skridimą gali pasislėpti po medžiais ir nejudėti. Jei judėtų, dėl sukeltų dulkių, lengva būtų juos surasti. Priešas, laiku išgirdęs mūsų motoro ūžimą, pasislėpė ir mes negalėjome jo rasti. Išmesti pranešimą, kad priešo nesuradome, žvalgui pasirodė nepatogu. Todėl jis, ką tai pastebėjęs, sukombinavo maždaug tokio turinio pranešimą ir jį išmetė: "...mačiau ūkininkus vežant sienojus, manau, kad tai galėtų būti užmaskuota priešo artilerija." Žinoma, nurodė vietą ir laiką. Toks netikslus pranešimas manevrų nagrinėjime buvo imamas už pavyzdį, kaip nereikia rašyti pranešimo: matė ūkininkus, o mano, kad tai priešo artilerija. Reikia rašyti ką matai, o ne ką manai. Dėl to jis ir asmeniškai nemažai nukentėjo.

(bus daugiau)

Pirmoji komunistinio teroro auka

ANTANAS AMALIS

A.A. mjr. J. Tomkaus 70 metų gimimo sukaktis

Kiekviena tauta turi savų didvyrių ir savų kankinių. Beveik kiekvienos tautos istorijoje rasime džiugių ir rasime liūdnų įvykių.

Mūsų tautos istorija, ypač netolimos praeities, yra atžymėta tragiškais nutikimais, kurie prasidėjo su Klaipėdos krašto atplėšimu. Po to sekė vis nauji įvykiai, kol pagaliau netekome ir savo nepriklausomo gyvenimo. Atėjo pirmoji bolševikų okupacija, kuri pareikalavo didelių aukų iš lietuvių tautos.

Šiuo norime prisiminti pirmąją bolševikinio žiaurumo auką, a.a. majorą Juozą Tomkų, kurio 70 metų gimimo sukaktis šį mėnesį sukanka.

Juozas gimė Raseiniuose 1896 m. kovo 25 d. Raseiniuose mokėsi pradžios mokykloje ir kurį laiką gimnazijoje. Vėliau išvyko į Veiverių mokytojų seminariją, kurią baigė 1914 m.

Prasidėjus I Pas. karui, rusų mobilizuotas 1915 m. gegužės mėn. 21 d., buvo pasiųstas į Vilniaus karo mokyklą, kuri dėl karo įvykių buvo perkelta Poltavon. Gavęs karininko laipsnį buvo išsiųstas į 107 pėst. pulką, kuriame tarnavo 6 mėn. Po to, buvo siunčiamas į Peterhofą — aukštojon sunkiųjų kulkosvaidžių mokyklon, kurią baigęs — pakeltas vyr. leit. laipsnin ir buvo komandiruotas į Rumunijos frontą kovoti su austrais ir vokiečiais.

1917 m. prasidėjus bolševikų revoliucijai ir subyrėjus frontui J. Tomkus atsidūrė Vitebske, kur kūrėsi pirmieji lietuvių karių batalionai. Vėliau, Oranienburge, stojo į Dutovo kariuomenę kovoti prieš bolševikus. Kovos tęsėsi apie pusmetį ir Dutovo daliniai buvo išblaškyti skaitlingesnių raudonųjų jėgų. Tomkus pasitraukė Sibiran į Novo Nikolajevską, nes tenai buvo kiek lietuvių karių. 1918 m. prisidėjo prie suorganizavimo atskiro, Sibiro lietuvių Vytauto Didžiojo bataliono. Šis batalionas, 1919 m. lapkričio - gruodžio mėn. buvo žiauriai bolševikų likviduotas ir Tomkus pateko bolševikų nelaisvėn: buvo kalintas Krasnojarsko kalėjime, paskui perkeltas į Irkutsko kalėjimą. Kalėjimuose išbuvo 9 mėnesius. Latvio tardytojo dėka iš kalėjimo buvo paleistas ir grįžo Krasnojarskan. Sunaikinęs visus savo tapatybės dokumentus, gavo darbo maitinimo ir piliečių aprūpinimo įstaigoje. Padėtis tuo metu buvo neaiški, pabėgimo galimybės labai menkos. Parašė į Maskvą, Lietuvos atstovybėn, prašydamas pagelbos. Lauktoji pagelba atėjo. Vienas lietuvis, ėjęs augštas pareigas sovietinėj įstaigoj Maskvoje, išreikalavo J. Tomkų atleisti iš Krasnojarsko kaip reikalingl Maskvoje. Atvykus Maskvon buvo paskirtas II-ju sekretorium Lietuvos atstovybėje prie min. Baltrušaičio. Po pusmečio, diplomatiniu kurjeriu, išvyko iš Sov. S-gos Lietuvon.

1921 m. gegužės 21 d. stojo Lietuvos kariuomenėn. Skiriamas į 12 pėst. pulką, o 1922 m. lapkričio mėn. perkeltas į Vyr. kariuomenės štabą, kur ėjo įvairias pareigas. 1923 m., Klaipėdos Krašto sukilimo dalyvis. 1926 m., nuo vasario 4 d. iki birželio 29 d., buvo KARIO redaktorium. Po to, paskirtas Karo mokslų skyriaus viršininku. Išėjo atsargon majoro laipsniu 1926 m. rugpjūčio 31 d. 1927 m. baigė Vytauto Didžiojo universiteto teisių fakultetą.

Pasitraukęs iš kariuomenės J. Tomkus įsijungė į nepriklausomos Lietuvos valstybinį ir visuomeninį gyvenimą. Dirbo Valstybės kontrolėje, vėliau buvo referentu Valstybės Taryboje ir pagaliau Pilietybės komisijos pirmininku.

Šalia tiesioginių pareigų smarkiai buvo įsijungęs į visuomeninį gyvenimą. Ypač daug dirbo Šaulių s-goj. Skaitė referatus, paskaitas tautiniais, juridiniais, politiniais ir socialiniais klausimais. Plačiai bendradarbiavo spaudoje rašydamas Karyje, Karde, Trimite, Lietuvos Aide, Akademike, Židinyje, Tautos Valioje, Vaire, Kriminalistikos Žinyne ir kt.

Pergyvenęs bolševikinės revoliucijos žiaurumus Rusijoj, J. Tomkus buvo radikalus bolševizmo priešas. Jisai savo raštais, paskaitomis įrodinėjo Sovietų S-gos keslus dominuoti pasaulyje.

Būdamas didžiu patrijotu, okupuojant Lietuvą bolševikams, nesitraukė iš savo krašto, nors savo likimą nujautė. Pasiūlius pabėgimo galimybes — jų griežtai atsisakė: "Niekur iš Lietuvos nesitrauksiu!"

J. Tomkus pateko į pirmąją suimamųjų bangą, greta kitų patrijotų. Jis buvo suimtas 1940 m. liepos mėn. iš 10 d. į 11 d. naktį, o jau po dviejų dienų, liepos 13 nakties metu nužudytas Kauno Sunkiųjų Darbų kalėjimo 139 kameroje.

Mjr. J. Tomkus tapo pirmaja bolševikinio teroro auka nepraslinkus net mėnesiui nuo raudonosios invazijos. Jo kūnas buvo išsaugotas Vytauto Didžiojo u-to Medicinos fak. anatomikume iki bolševikų pasitraukimo iš Lietuvos.

Iškilmingos laidotuvės įvyko Kaune 1941 m. spalio 6 d. Iš Karo muzėjaus, kur jo palaikai buvo pašarvoti, buvo pervežti į Kauno kapines ir palaidoti šalia lakūnų kapų, dalyvaujant tūkstantinei miniai.

Prisimenant a.a. mjr. Juozo Tomkaus 70 metų gimimo sukaktį iškyla mintyse tauraus lietuvio tikras patrijotizmo pavyzdys. Ne tuščiais žodžiais mylėta Lietuva, bet konkrečiais darbais ir net atiduota gyvybė už savo žemę, savo kraštą.

Pažinęs priešą—bolševizmą iš arti, mjr. Tomkus norėjo perspėti galimai platesnes mases savų tautiečių nuo žalingojo priešo. Jisai puikiai žinojo, kaip komunizmas skverbėsi mūsų tautos kūnan per kultūrines draugijas į inteligentų kultūrininkų tarpą, kaip lindo į darbo žmogaus organizacijas, kaip pogrindžiais slinko į naujos valstybės nepriklausomą gyvenimą, kaip mėgino pagraužti tautos pamatus. Ar tai per radiją, ar per spaudą, ar susirinkime, ar privačiai mjr. J. Tomkus drąsiu—tiesiu žodžiu ragino savo tautiečius į tvirtą tautinį susipratimą.

Mjr. J. Tomkus mobilizacijos metu, 1939 m.

Mjr. J. Tomkus skaito paskaitą.

Šiandien kai kuriems susvyravus ant slidaus, bolševikų siūlomo bendradarbiavimo kelio, tenka su dar didesne pagarba minėti pirmąją bolševikų auką mjr. J. Tomkų ir statyti jį pavyzdžiu, kaip reikia kovoti už savo tautos reikalus.

ROZALIJAI NORBUTIENEI

Lietuvoje mirus, jos dukteriai, sesei šaulei Leonai ir žentui, broliui šauliui Broniui Juškai, reiškiame širdingą užuojautą.

DLK Kęstučio šaulių kuopa

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

Gyvas širdyse

Vasario mėn. 13 d. Racine, Wis. buvo prisimintas, LŠST ir daugelio kitų organizacijų garbės narys, a. a. prof. dr. inž. Jonas Šimoliūnas. Jo mirties metinių proga Šv. Kazimiero bažnyčioje buvo atlaikytos pamaldos ir surengti gedulingi pietūs su akademija, kuriuose dalyvavo apie 100 asmenų.

Pietus pradėjo trumpu žodžiu buvęs Profesoriaus globėjas š. P. Petrušaitis ir pakvietė velionies dukterėčią š. Stasę Šimoliūnaitę-Petrušaitienę uždegti tautinių spalvų žvakutes prie mirusiojo portreto, kurį nupiešė jo

Prof. J. Šimoliūnas, Vytauto D. u-tete, Kaune

draugas prof. Adomas Varnas, 1964 m. rudenį. Toliau, kun. B. Uždavinis, MIC ir susirinkusieji pasimeldė už Profesoriaus sielą.

Pietų metu š. M. Tamulėnas, lietuvių ev. ref. Kolegijos prezidentas, vadovavęs akademijai, apibūdino velionies asmenybę ir jo gyvenimo kelią.

Inž. Daugirdas, ALIAS Čikagos skyriaus pirmininkas, pabrėžė, kad daugiau kaip pusė laisvojo pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų yra studijavę pas Profesorių. Jam teko Profesorių ir artimiau pažinti, kai studentaudamas atliko praktikos darbus Klaipėdos uoste, kurį Profesorius tvarkė. Mėgo dalyvauti studentų pobūviuose ir iškylose. Tremtyje dėstė net dviejuose

← š. St. Petrušaitienė, a.a. prof. J. Šimoliūno dukterėčia, uždega tautinių spalvų žvakutes prie profesoriaus portreto, minint jo vienų metų mirties sukaktį, 1966 m. vasario 13 d., Racine, Wisc.

universitetuose: UNRR Miunchene ir Pabaltijo Hamburge, bei Kempteno lietuvių stovyklos technikos kursuose. Vietovės buvo skirtingose okupacinėse zonose, toli viena nuo kitos. Kartu su kolegomis atkūrė inžinierių ir architektų sąjungą Vokietijoje. Atvykęs į JAV buvo tos sąjungos ilgamečiu pirmininku ir vėliau garbės pirmininku.

Š. J. Giedrikas, DLK Kęstučio šaulių kuopos pirmininkas ir buvęs LŠST centro valdybos pirmininkas, prisiminė velionį, kaip taurų lietuvį, nepailstantį visuomenininką ir nuoširdų draugą. Profesorius visuomet buvo judrus, gyvas, optimistiškas. Mėgo jaunimą ir jaunimas savo keliu jį taip pat mėgo.

Vyt. J. Paukštelis, ALB Kenoshos apylinkės pirmininkas, susipažinęs su Profesoriumi Racine ir kartu dalyvavęs daugelyje lietuviškų pobūvių bei šeimyninių švenčių, pareiškė, kad liūdime jo netekę, bet džiaugiamės, kad turėjome progos jį pažinti, nes iš jo daug galėjome pasimokyti.

Š. M. Kasparaitis, kalbėjęs kaip ALTo skyriaus ir TMD 121 kuopos pirmininkas, prisiminė apie Profesoriaus jaunystės veiklą Rygoje, apie savo asmeninius išgyvenimus susitikimuose su juo, apie veiklą čia Amerikoje, kuri nesiribojo Racine aplinkuma, bet plito po visas lietuvių kolonijas per eilę organizacijų, kurioms prof. J. Šimoliūnas priklausė.

Dar kalbėjo BALFo skyriaus pirmininkas š. J. Sinsinas ir š. dr. Adolf. Palaitis. Paskutinysis pasiguodė, kad nors Profesorius ir išsiskyrė iš mūsų tarpo, tačiau jis tebėra gyvas mūsų širdyse, nes liko šviesus jo gyvenimo pavyzdys ir dideli atlikti darbai, kuriais galime didžiuotis ir naudotis.

Prisiminime dalyvavo LŠST Centro valdybos iždininkas š. K. Žilėnas, Profesoriaus sūnėnai: Vl. Šimoliūnas iš Čikagos ir Vyt. Jankevičius-Johnson su žmona iš Milwaukės ir eilė Profesoriaus draugų bei gerbėjų iš apylinkės.

Yra sudarytas komitetas, kuris rūpinasi, lietuviškosios visuomenės vardu, pastatyti jam paminklą šv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje: Pirm. — prof. gen. Stasys Dirmantas, iždi. — inž. Algirdas A. Didžiulis, 1824 So. 61st Court, Cicero, Ill. 60650. Komitetą sudarė organizacijų, kurioms prof. J. Šimoliūnas priklausė, įskaitant ir šaulius, atstovai.

ST. BUTKAUS VARDO ŠAULIŲ KUOPA GYVUOJA

Metinis susirinkimas praėjo darbingoje ir draugiškoje nuotaikoje. Susirinkimą atidarė kuopos pirm. Vincas Tamošiūnas; susirinkimą pravedė Vladas Pauža, sekretoriavo Vladas Mingėla.

1965 m. bėgyje įstojo šie nauji nariai: St. Lungys, Edv. Milkauskas, Vladas Mingėla, Vladas Pauža, Petras Podolskis, Vladas Selenis, Marija Sims-Čarneckytė, Bronius Valiukėnas, Mykolas Vitkus ir Jonas Vizgirdas. Dalyvavo 36 kuopos šauliai ir 14 svečių.

Buvo suruoštas iškilus pagerbimas ir pietūs Mažosios Lietuvos sūnui mjr. J. Šimkui. Dalyvavo 114 svečių. Tuo pat metu buvo suruošta labai senų ir vertingų knygų paroda (knygų daugumą paskolino Feliksas Motuzas), be to, buvo išstatyti liaudies meno eksponatai ir kun. Kriščiunevičiaus labai vertinga pašto ženklų kolekcija.

1965 m. gegužės 16 d. buvo suruoštas, 1940-1965 m. laikotarpio Lietuvos Laisvės kovotojams - kankiniams pagerbti, minėjimas. Lietuvių namų scenoje buvo suvaidintas "Paskutinio žygio" montažas. Montažą paruošė ir jį pravedė muz. Alb. Mateika ir režisorius Just. Pusdešris. Buvo suruošta gegužinė. Be to, mūsų kuopos šauliai kaip mūras stojo talkon, kad ruošiamasis žygis į Jungt. Tautas N.Y. pasisektų. Vien tik piniginėmis aukomis prisidėta daugiau kaip 1000 dol. Štai, J. Balnionis, neturtingas šaulys parėmė tą žygį net 123 dol., Laisvės Kovotojas — 110 dol., Ant. Mikalėnas 60 dol. ir pan. kiti.

Tam pačiam, Lietuvos nepriklausomybės atstatymo žygiui paremti, buvo suorganizuotas raš. Vyt. Alanto naujai parašytos komedijos "Žmonos portretas" vaidinimas. Visą organizacinį darbą atliko šauliai. Buvo suruoštas turtingas valgių ir kavutės bufetas. Visas maistas buvo surinktas aukos būdu. Šis vaidinimas davė KLNA Detroito skyriui virš 500 dol., Vaidino, irgi pasiaukodami, Detroito Dramos mėgėjų sambūrio artistai, vadovaujami rež. Z. Mikšienės. Raš. Vyt. Alantas už savo naujos komedijos premjerinį pastatymą neėmė jokio honoraro. Vaidinimas įvyko lapkričio 6 d. vakare.

Lietuvių Fondo reikalai

Šiuo metu Detroite vyksta Lietuvių Fondo vajus. Ir šiame lietuviškos veiklos bare pasižymi šauliai. Štai, pirmasis žmogus Detroite, kuris išdrįso pakloti tūkstantinę LF, buvo M. Šnapštys — mūsų šaulių kuopos narys. Ir pati kuopa jau įnešė į LF 250 dol.; vieningai nutarta tą įnašą papildyti iki 1000 dol. Š. Jonas Butkus jau įmokėjo 500 dol., žada vėliau papildyti iki 1000 dol. Po 100 dol. jau įmokėjo šauliai: Stepas Dryža, Feliksas Blauzdys, Mykolas Vitkus, Bronius Valiukėnas. Lietuvių Fondo vajus vis labiau įsibėgėja. Vis daugiau ir daugiau detroitiečių įsijungia LF amžinaisiais nariais. Garbė jiems! Tai didžiausias šiuo metu kiekvieno lietuvio pasiaukojimas tėvynei ir lietuvybei. — Tai svarbiausias šių dienų lietuvybės išlaikymo užmojis.

Naujas knygnešys

Nuostabos ir pasigėrėjimo jausmus sukėlė Jono Balnionio pavyzdingas ir kultūringas poelgis. Jis niekam nieko nesakęs atsigabeno "Nepriklausomai Lietuvai" knygos 88 egz. ir visus išplatino. Aišku, viską atliko savo sąskaita. Kurių egz. negalėjo parduoti, pats apmokėjo, ar kam nors dovanojo. Kad tokių lietuvių būtų daug, kiek knygų galėtume išplatinti! Šiame susirinkime J. Balnioniui išreikšta padėka.

Š. Jono Šimoliūno atminčiai

Garbės šauliui prof. Jonui Šimoliūnui pagerbti, St. Butkaus kuop. pirm. Vincas Tamošiūnas sumanė surinkti atmintinos ir svarbios biografinės medžiagos. Jis renka laikraščių ir žurnalų iškarpas, iliustracijas. Jau gana daug medžiagos surinkta. V. Tamošiūnas prašo šviesios atminties velionį pažinojusius jam parašyti savo atsiminimus šiuo adresu: **V. Tamošiūnas, 14545 Marlow St., Detroit, Mich.** Poetė M. Sims-Čarneckytė pažadėjo įterpti savo atsiminimus. Jau šiuo metu medžiagos yra parinkta apsčiai. Užpildyta byla bus perduota J. Šimoliūno giminaičiui š. Petrui Petrušaičiui.

Įrašas "Nepriklausomai Lietuvai" knygoje baletm. Simui Velbasiui už jo talką tremties šauliams.

Baletmeisteriui p. Simui Velbasiui.

Kaip piktų vėjų nuplėšta gluosnio šaka, geros rankos įsmeigta, prigyja juodoje žemėje, taip mūsų eilės po šiurpių ir audringų sutemų vėl sužaliuoja svetimoj šaly.

Jūs šiandien pakėlėt aukštyn mūsų dvasią.

Jūsų, kaip Maestro, triūsas ir pasišventimas šaulių organizacijai tremtyje, yra bendro darbo liudytojas, ruošiant lietuviškąjį jaunimą Tėvynės laisvės rytojui.

Čikaga - Racine, 1965.X.2.

LŠST Centro Valdyba.

Reikia iškelti nepaprastą gabumą ir ryžtą š. V. Tamošiūno: jau ne vieną tokią bylą jis paruošė. Štai, suruošus pagerbimą š. mjr. Jonui Šimkui, V. Tamošiūnas surinko laikraščių straipsnių, įterpė tarnybos lapą, įvairių iliustracijų, raštų ir viską gražiai įklijavo jo sudaryton bylon. Dar didesnė byla išaugo apie, 1965.XI.13 KLNA suruoštąją, Lietuvai laisvę atgauti manifestaciją N.Y. Jis surinko įvairiuose laikraščiuose ar žurnaluose tilpusius straipsnius apie tą istorinį žygį. Tai didelė paslauga ateities istorikams. Tik tokias bylas reikėtų perduoti Lietuvių Archyvui ar kur kitur saugiai padėti.

Paskaita apie St. Butkų

V. Tamošiūno pasiūlymu, Vladas Mingėla yra paprašytas paruošti paskaitą apie Stasį Butkų. Pirmasis Lietuvos savanoris, kareivis St. Butkus, pasirinktas kuopos globėju. Detroito šaulių kuopa vadinasi: **Pirmojo Lietuvos kareivio Stasio Butkaus šaulių kuopa.** Š.m. balandžio mėn. 17 d. Lietuvių Namuose šauliai ruošia Literatūros vakarą, kuriame be kitų literatūros kūrinių, Vl. Mingėla skaitys savo paruoštą paskaitą.

Piniginis stovis

Iš viso, metų bėgyje, buvo pajamų 3117.47 dol.; išleista 2554.96 dol. Kasoje turima grynais 562.51. Revizijos komisija, viską patikrinusi, rado pavyzdingą tvarką: patiekti apyskaitoje duomenys atitiko iždininko įrašams piniginėje knygoje. Susirinkimas iždininkui išreiškė padėką.

Išrinkta nauja valdyba šios sudėties: pirm. V. Tamošiūnas, valdybos nariai: J. Racevičius, P. Bliūdžius, St. Pranėnienė, Br. Burba; kandidatai: Bronius Valiukėnas ir Aleksas Gubilas.

Garbės teisman išrinkti: Juozas Tamošiūnas, Antanas Mikalkėnas ir Petras Januška. Revizijos komisijon išrinkti: Albertas Mateika, Leopoldas Heiningas, Juozas Augaitis; M. Šimkienė — kandidatė.

Po oficialios ir labai sekmingos dalies, buvo suruošti užkandžiai ir kavutė; ir kavutės metu buvo kalbėta apie naujus ir svarbius ateities darbų užmojus. Rūpintasi jaunimu. Tai moderni bet kartu ir skaudi tema. Jieškoma būdų kaip jaunimą sudominti ir įtraukti į visas lietuviškas oragnizacijas ir tuo pačiu — į lietuvių šaulių sąjungą. **Vl. Mingėla**

Juozo Daumanto šaulių kuopos valdybą šiais metais sudaro šauliai: O. Žadvydas, E. Vilimienė, A. Račkauskas, B. Gieda, L. Reivydas. Kontrolės komisiją — B. Šimkevičienė, S. Vizgirdienė, O. Orlovaitė. Garbės teismą — V. Kazlauskas, S. Paltus, S. Žadvydienė.

EILĖRAŠTIS IŠ LIETUVOS

Nebuvo lemta svaigti valso sukūriuose,
Nei meilės didelės glamonėj',
Nei garbė, didybė manęs nepuošė,
Kaip puošia žymius žmones.
Aš tokia menkutė —
Kaip melsvas pagriovio žiedelis,
Bet širdim mažyte
Myliu tave, Gimtoji žeme!
Troškau išsilieti upėm,
Bėgti geltonaisiais vieškeliais,
Bet, sakau, esu tokia mažutė,
Tik žiedelis pagriovyje mėlynas.

Adelė

Saulė Tremtyje

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

L.D. KUNIGAIKŠTIENĖS BIRUTĖS KARIŲ ŠEIMŲ MOTERŲ DRAUGIJA

L. D. Kunigaikštienės Karių Šeimų Moterų draugija 1965 metais atšventė 40 metų draugijos įsikūrimo sukaktį. Draugija įsikūrė 1925 m. kovo mėn. 25 dieną Kaune ir plačiai veikė visoje Lietuvoje, išvarydama didelį kultūrinį barą. Niekas iš mūsų nė sapnuoti nesapnavo, kad 40 metų draugijos sukaktį reikės švęsti išblaškytoms po visą pasaulį. Birutininkės, skatinamos vilties, kad vėl kada susispies laisvoje tėvynėje Lietuvoje, su lietuvišku užsispyrimu ir ištverme, tęs ir toliau užsibrėžtą kultūrinį veikimą.

Metai bėga, nusinešdami mūsų jėgas, sveikatą ir net gyvybę. Tačiau, kol Dievas teiks galių ir stiprybės, birutininkės pasiryžusios dirbti visose kultūrinėse apraiškose, stiprindamos visokeriopą atsparumą prieš tėvynės prispaudėjus.

Šie metai yra Jaunimo metai. Todėl L. D. K. Birutės draugija su artimų tikslų Šaulių Sąjungos moterų vienetu, yra pasiryžus pagelbėti lietuviškajam jaunimui, supažindindama jį su lietuviškomis kultūrinėmis vertybėmis, savo pavyzdžiu ugdydama tėvynės meilę, pagarbą savo tėvų kalbai ir pasiryžimą kovoti už Lietuvos laisvę. Ypač šiais metais remtinos visos lietuviškos jaunimo organizacijos, jų žygiai, kongresai, demonstracijos, peticijos. Padėkime jaunimui išlaikyti gyvą tautos dvasią, kad nepaklystų svetimųjų kultūrų labirintuose.

M. B.

ŽINIOS IŠ ŠAULIŲ GYVENIMO IR VEIKLOS

ČIKAGA

Statys naują veikalą

Čikagos Vytauto Didžiojo šaulių meno kuopelės vaidintojai pradėjo ruošti naują scenos veikalą, kurį žada visuomenei parodyti balandžio mėnesį. Šiuo kartu pasirinko Vandos Frankienės keturių veiksmų dramą "Tėvynės Sakalai". Nors veikalo turinys labai liūdnas, tačiau jame yra daug šokių ir dainų, kas pareikalauja daug jaunimo. Veikalas apima pasitraukimo iš Lietuvos ir partizanų kovų ir žuvimo laikotarpį. Režisuoja Alf. Brinka.

Vlado Pūtvio minėjimas

Kaip ir kiekvienais metais taip ir šiemet, kovo mėn. 13 d. ruošiamas Šaulių sąjungos įkūrėjo Vlado Pūtvio minėjimas. Į minėjimą kviečiama atsilankyti ir plačioji visuomenė.

Vestuvės

Šių metų vasario mėn. 6 d. šaulė Nijolė Žymantaitė susituokė su Henriku Staneviču. Nijolė yra aktyvi kuopos šaulė, tautinių šokių šokėja. Vestuvėse dalyvavo veik visas šaulių jaunimas. Meno kuopelės vardu jaunuosius pasveikino J. Petrauskas, įteikdamas kuopelės dovaną, gražų taut. albumą. Jaunavedžiams linkime laimingo vedybinio gyvenimo.

Serga

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos pirmininkas kun. A. Šeštokas porą savaičių išgulėjo, šaulių lankomas, Šv. Kryžiaus ligoninėje, nesunkiai operuotas.

Ligoninėje taip pat guli, po sunkios operacijos, sesė Em. Baškauskienė. Jos vaikai, taip pat šauliai, ją rūpestingai globoja. Sūnus iš kariuomenės gavo atostogų.

— — —

Tauta yra prigimtoji žmonių bendruomenė. Niekas negali būti prievartaujamas savo ryšį su tautine bendruomene nutraukti. Pasaulyje paskliđę lietuviai sudaro vieningą Pasaulio Lietuvių Bendruomenę. Valstybė yra augščiausioji tautinės bendruomenės organizacija.

Lietuvių Charta

Nėra pakaito laisvei ir valstybinei nepriklausomybei. Ir savo kovoje dėl savo ar savo Tėvynės laisvės ir nepriklausomybės mes esame nenugalimi savo idealais, savo meile laisvei, savo kovinga dvasia ir savo nepalaužiamu pasiryžimu nublokšti nuo Lietuvos nelaisvės jungą.

Prel. J. Balkūnas

Sukakties minėjimo koncerto-baliaus, įvykusio 1965 m. lapkričio 13 d., Čikagoje, svečiai. Iš k. į d.: dail. Zita Sodeikienė, S. Oželienė, J. Daužvardienė, Lietuvos gen. konsulas dr. P. Daužvardis ir kiti.

JEI JUMS RŪPI . . .

Jei Jūs mylite lietuviškąsias tradicijas,
Jei Jūs branginate lietuvybę,
Jei Jūs tikite į laisvą ir nepriklausomą Lietuvą,
. . . tada, pirmoje eilėje, Jums turi rūpėti *lietuviškasis jaunimas.* Savojo jaunimo išlaikymas lietuvišku yra vienas mūsų pagrindinių uždavinių tremtyje.

Tikriausias būdas savus sūnus ir dukras išlaikyti lietuviukais ir lietuvaitėmis, yra leisti jiems kuo dažniau bendrauti. Geriausia tokio bendravimo priemonė yra *skautiška stovykla.*

Atlanto pajūrio skautai jau įsigijo tokią erdvią, patogią ir labai gražią stovyklavietę. Joje yra ir miškas ir ežeriokas. Jie jau *šią vasarą* galėtų ten praleisti ištisas savaites lietuviškai bekalbėdami, lietuviškas dainas bedainuodami, susipažindami, susidraugaudami, kurdami lietuviškus ratelius, o kas žino . . . ateityje, gal ir lietuviškas šeimas . . .

Tačiau, kad taip įvyktų, kad stovyklavietė būtų tinkama jau šią vasarą stovyklauti, reikia ją tuojaus, nedelsiant, *įrengti.* O tam reikia *pinigų,* Jūsų visų *pagalbos.*

Taigi, mielas Skaitytojau, nedelsk, neatidėliok, padėk mūsų jaunimui išlikti *lietuviais*! Siųsk savo auką stovyklos fondo iždininkui šiuo adresu:

Liutavaras Siemaška
85-44 148 Street, Jamaica, N. Y. 11435

Lietuvos skautų įkūrėjas kpt. Petras Jurgėla savo jaunimo tarpe.

Kaziuko mugė Brooklyne praėjo nuosavos stovyklavietės ženkle. R. Kisieliaus nuotr.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame Pasaulyje

— **Kpt. R. Aleksiūnas** iš P. Vietnamo nuoširdžiai dėkoja lietuviams skautams, Lituanikos ir Vytauto Didžiojo draugovėms. N. Metų proga skautai jam pasiuntė sveikinimus. Jis labai džiaugėsi, kad lietuviai nepamiršo jo tolimame fronte. Jis taip pat padėkojo amerikiečių visuomenei per S. Herald Čikagoje.

— Lietuvis karys **Augustinas**, bekovodamas su komunistais žuvo sausio mėnesį Pietų Vietname; buvo kilęs iš Maspeth, N.Y.

— **PFc. W. A. Zelnis**, kuris kovoja Pietų Vietname, US Army 18th Engineer brigadoje, dėkoja Čikagos visuomenei už siuntinius.

— **Maršalas Zolpis**, kuris tarnauja marinų korpe, sausio 29 d. išskrido iš Kalifornijos į Okinawą. Jo gimtinė yra Čikaga.

— **Richardas Vitkus**, baigęs karinę akademiją, įgijęs Wisconsino universitete laipsnį, ištarnavo du metu JAV laivyne. Pastaruoju metu Michigan un-te įgijo teisių daktaratą.

— **Plk. Vladas Grudzinskas**, tik praėjusią vasarą atvykęs iš okup. Lietuvos, pasakė kalbą Illinois lietuvių gydytojų surengtame Vasario 16 minėjime. Jo žodžiai buvo labai įdomūs, paremti gyvais faktais.

— Kariai **B. Banaitis, A. Griauzdė** ir **V. Kurapka** tarnauja JAV kariuomenėje. V. Kurapka šiuo metu kovoja P. Vietname, netrukus žada grįžti į namus.

— **Plk. Karolis Dobulevičius**, veiklus Čikagos ramovėnas, išvyko į ligoninę operacijai.

— **Faustinas Švenčionis**, baigęs Argentinoj karo akademiją, buvo pakviestas joje profesoriauti. Naujų Metų proga jis buvo pakeltas į kapitono laipsnį.

—**Seržantas Matas Zujus** buvo parvykęs pas tėvelius atostogų ir sausio 20 d. vėl grįžo į armiją, kurioje tarnauja jau nuo 1946 metų.

— **Kpt. Richardas Karas-Karašauskas** iš Pensilvanijos, dabar tarnauja medicinos dalinyje Pietų Korėjoje.

— **Kpt. C. Globis**, gyv. Fairfield, Kalifornijoje, tarnauja JAV kariuomenėje, Pietų Vietname.

— Pietų Vietname, kaip matome, yra nemažas skaičius lietuvių, iš jų jau keletas žuvę. Kai kurie laiškuose rašo, kad dieną ir naktį turi būti su ginklais rankose, nes iš pasalų priešas yra daug pavojingesnis. Susirašinėkime su savo kariais; jiems tas suteiks džiaugsmo; siųskime ir 'Karį' jiems į frontą.

— **Čikagos birutininkės**, daugiausia p. Babickienės rūpesčiu, susiriša su lietuviais kariais P. Vietname. Jos yra gavę atsakymų ir padėkos laiškų. Miela, kad ir šaulės, paragintos E. Petrauskaitės, susirūpino savo nariais ir kariais JAV armijoje. Ramovės skyriai, šauliai ir birutininkės — kvieskime savo karius į savo tarpą, kai jie atvyksta atostogų. Tegu jie papasakoja savo išgyvenimus, kartu pabendrauja, o vėliau, jie grįžę, stos į mūsų visuomeninę veiklą. Atjauskime savo brolius karius, nežiūrint kur jie bebūtų.

Karys Jonas Garbavojus, šiuo metu kovoja su komunistais Pietų Vietname

VIENI METAI BE GEDIMINO GUDĖNO

Vasario 16 d. suėjo vieneri metai kai L.V.S. Ramovės Clevelando skyrius neteko ramovėno—atsargos ltn. Gedimino Gudėno, nuo jaunų dienų kovojusio už Lietuvos garbę ir laisvę.

Gediminas gimė 1911 m. kovo 1 d. Kudirkos Naumiestyje, Šakių apsk., Bublelių valsčiuje. Pradžios mokslus ėjo K. Naumiestyje; gimnaziją baigė Mariampolėje. Įstojo į Lietuvos Karo mokyklą 1938 m. ir ją baigęs, aspirantu buvo pakeltas į ats. leitenanto laipsnį.

Prieš įstojant į Karo mokyklą studijavo farmaciją. Baigęs Karo mokyklą vėl tęsė farmacijos studijas ir sekmingai baigė. Dirbo savo tėvo vaistinėje Kudirkos Naumiestyje.

1940 m. lapkričio 1 d. už lietuvišką veiklą komunistų buvo areštuotas ir padėtas į kalėjimą. Kilus Vokietijos - Sovietų karui, iš kalėjimo buvo paleistas ir grįžo pas tėvus į K. Naumiestį. Komunistai tėvo vaistinę buvo nacionalizavę. Prie vokiečių Gediminas buvo paskirtas tos vaistinės vedėju, iki 1944 m. vidurio. Sovietų kariuomenei grįžtant į Lietuvą, Gediminas pasitraukė į Vokietiją. Pradžioje apsigyveno Drezdene, vėliau persikėlė į Wysbadeną,

Lietuviams emigruojant į Ameriką, Gediminas 1950 metais atvyko į New Yorką, bet neužilgo persikėlė į Clevelandą. Gavo darbą General Electric Co. Be savo tiesioginio darbo, įsitraukė į lietuvišką visuomeninę veiklą. Įstojo į L.V.S. Ramovės Clevelando skyrių. Keletą metinių kadencijų buvo išrenkamas į skyriaus valdybą.

Paliko liūdinčią žmoną, sūnų Kęstutį, motiną Justiną Gudėnienę - Petkevičienę su vyru, brolius Kazimierą ir Joną.

L. Žvirkalnis

Nepriklausomybės šventė Vasario 16 gimnazijoje

P. Gudelis

PLB Vokietijos krašto valdyba Lietuvos nepriklausomybės minėjimą surengė gana kukliai savo būstinėje Huettenfelde. Daug metų tie minėjimai būdavo rengiami įvairiuose miestuose, kur talpiose salėse dalyvaudavo daugiau kaip 1000 asmenų. Šiemet tos praktikos buvo atsisakyta sąryšyje su Jaunuomenės metais. Reikia atminti, kad Vasario 16 gimnazija yra vienintėlis lietuvių jaunimo židinys Vokietijoje. Todėl nepriklausomybės šventę buvo nusistatyta rengti jos patalpose. Be to, Vasario 16 gimnazija minėjo savo krikšto 15 metų sukaktį. Ji įsteigta 1950 m., bet 1951 metais, Nepriklausomybės šventės metu, tuo vardu pavadinta.

Vasario 16 d. buvo šiokiadienis, tai atsilankė neperdaug dalyvių ir jie gražiai sutilpo nedidelėje pilies salėje.

Į minėjimą atsilankė, be lietuvių visuomenės, dar daug svečių, kitataučių. Sena tradicija, Krašto valdyba kviečia tokiems minėjimams pagrindiniu kalbėtoju Vokietijos vyriausybės bei parlamento atstovus. Šiemet dalyvavo dr. D. Rollmann (Hamburg) CDU/CSU frakcijos atstovas. Gimnazijos moksleivius dosniai apdovanojančią JAV kariuomenės 7 armiją atstovavo du augšt. karininkai. Savo atstovus atsiuntė Baden-Wuertenburgo (Stuttgart) vyriausybė ir Mannheimo apskrities viršininkas, o tremtinių ministerija ir Heidelbergo burmistras pasveikino raštu. Latvių tautos tarybą atstovavo net du jos nariai, o estai atsiuntė sveikinimą raštu. Taip pat dalyvavo vietos ir kaimyninių valsčių atstovai ir abiejų konfesijų vokiečių kunigai. Be ELTos atstovo dalyvavo dar keturių vokiškų dienraščių korespondentai, kurie labai plačiai ir prijaučiančiai aprašė minėjimą: "Mannheimer Morgen", "Darmstaedter Echo", "Badische Volkszeitung" (Karlsruhe) ir "Rhein-Neckar Zeitung" (Heidelberg). Minėjimą pagerbė savo atsilankymu vyskupas dr. P. Brazys, kuris atlaikė pamaldas katalikams, o evangelikams — gimnazijos ev. kapelionas kun. J. Urdze.

Krašto valdybos pirmininkas inž. J. Valiūnas pradėjo minėjimą pakviesdamas atsistojus išklausyti Vokietijos himną, kuris buvo pagriežtas iš plokštelės, o po to, buvo sugiedotas Lietuvos Himnas. Tada, vokiečių ir lietuvių kalba, paaiškino svečiams šio minėjimo reikšmę. Priminė galingąją Vytauto Didžiojo Lietuvos kunigaikštystę, Lenkijos - Lietuvos Unijos laikus, pasibaigusius jos galutinu sunaikinimu, 1795 m. pasidalinus ją jos galingiesiems kaimynams. Pabrėžė, kad Lietuva, po to, 123 metus nešė sunkų carinės Rusijos jungą, kai nebuvo leidžiama mokytis savo kalbos ir net 40 metų buvo uždrausta savo spauda.

Iš rusų priespaudos lietuviams pavyko, per aukas ir pasiryžimą, išsivaduoti 1918 m. vasario 16 d. paskelbus nepriklausomybę. Nors netrukus ir SSSR pripažino Pabaltijo valstybių nepriklausomybę, sudarydama su jomis atitinkamas sutartis, bet 1940 m.

Vaizdelis — Laisvės Kovotojai; iš k.: A. Packevičius, R. Tamošaitytė, Šiušelis ir Starukas. Foto Schwetasch

Vaizdelis — Gyvenimas kolūkyje; iš k.: A. Packevičius, R. Tamošaitytė, A. Šaduikytė ir A. Pauliukevičius.
Foto Schwetasch

sulaužė jas ir tuos kraštus klastingai pagrobė. Pabrėžęs, kad laisvasis pasaulis dabar gerai supranta SSSR grobuoniškus tikslus ir kad daugelis valstybių nepripažįsta Lietuvos pavergimo, inž. J. Valiūnas pareiškė viltį, kad SSSR kartą subyrės ir jos pavergtos tautos išsivaduos iš vergijos. Jei Lietuvos laisvės kovotojų vyresniosios kartos eilės retėja, tai į jų vietą ateina jaunimas. Jiems paruošti tarnauja ir Vasario 16 gimnazija. Įvertinęs Vokietijos vyriausybės ir pasaulio lietuvių medžiaginę paramą gimnazijai, vald. pirmininkas karštai padėkojo jiems ir kvietė ateityje nenustoti ją rėmus.

Prelegentas dr. D. Rollmannas perdavė savo frakcijos pirmininko R. Barzelio sveikinimus ir pažadus, kaip ligi šiol remti lietuvių kultūrinę veiklą. Jis pabrėžė, kad Vokietijos vyriausybė, ne tik neturi tikslo varžyti bet kieno tautinių savybių vystymąsi, bet jį visokeriopai remia. Pasidžiaugęs, kad lietuvių santykiai su vokiečiais pasižymi dideliu lojalumu, priminė, kad vokiečiai labai gerai supranta lietuvių tautos laisvės troškimus, nes jų pačių tautos trečdalis yra taip pat komunistų engiamas.

Dr. D. Rollmannas perskaitė ištisai 1918 m. vasario 16 d. Aktą ir konstatavo, kad ši diena lietuvių tautai turi trejopos reikšmės: pirmiausia, ji primena didžiausį džiaugsmą, prieš 48 metus išsipildžius daugelio kartų svajonei, ir sekusį, po to, 22 metų nepriklausomo gyvenimo laikotarpį. Tačiau, ši diena yra taip pat daugeriopo liūdesio diena, būtent, dėl nepriklausomybės praradimo, dėl tautiečių persekiojimo okupuotoje Lietuvoje, dėl žiaurių trėmimų į Sibirą ir dėl neapskaičiuojamos daugybės ten ir rezistencijos kovose, žuvusių kankinių, o, pagaliau ir dėl tautos išsklaidymo po visą pasaulį. Visdėlto, nereikia nusiminti, bet ypač šiandien sustiprinti viltį, kad dabartinė vergija nesitęs amžinai, kad teisė ir teisėtumas vėl įsiviešpataus pasaulyje, o tada, tiek Lietuva, tiek pavergtoji Vokietijos dalis ir kitos Europos tautos išsivaduos.

Po to plačiai išgvildeno Jungtinių Tautų pripažintą laisvo apsisprendimo teisę ir kiekvieno žmogaus teisę į savo gimtinę. Nurodė, kad jei šiomis teisėmis naudojasi įvairios mažos tautos ir net gentys Azijoje ir Afrikoje, tai dar didesnį pagrindą turi pasinaudoti jomis senos kultūringos Europos tautos. Prisiminęs jaunimą, prelegentas konstatavo, kad čia gimusiems jau Vokietija yra jų gimtinė (Heimat), bet palinkėjo, kad jie nepamirštų savo tėvynės (Vaterland) ir rengtųsi grįžti į ją, kai ateis laikas ją atstatyti.

Gimnazijos mokinys Mečys Landas priminė, kad Vokietijon atbėgę lietuviai buvo pristeigę daug mokyklų, bet ligi šiol išsilaikė tik viena, šiandien 15 metų sukaktuves švenčianti, Vasario 16 gimnazija. Paneigęs skelbiamą gandą, kad gimnazijos auklėtiniai vėliau nepasireiškia visuomeninėje veikloje, kalbėtojas pareiškė, kad tik čionai jaunimas susipažįsta su lietuvių tradicijomis ir įsitraukia į darbą. Nesenai atvykęs iš Lietuvos, jis dar gerai atsimena, kad ten nepriklausomybės laikai tik niekinami ir dergiami. Niekas iš vyresniųjų nedrįsta anuos laikus viešai pagerbti, nes užsitrauktų persekiojimus, o jau-

IŠ CLEVELANDO RAMOVĖNŲ VEIKLOS

Š.m. vasario 6 d. įvyko L.V.S. Ramovės Clevelando skyriaus metinis narių susirinkimas. Susirinkimą atidarė sk. pirm. Vl. Knystautas, pakvietęs visus, atsistojimu, pagerbti skyriaus vėliavą.

Susirinkimui vadovauti pasiūlė prezidiumą: pirm. Vl. Braziulį, sekr. V. Jokūbaitį. Susirinkimas vieningai pritarė.

Prezidiumo pirm. Vl. Braziulis padėkojęs už pasitikėjimą, perskaitė patiektą susirinkimui darbotvarkę, kuri be pakeitimų buvo priimta. Metinės veiklos darbų apyskaitą patiekė sk. pirm. Vl. Knystautas ir išd. Pr. Mainelis. Prisiminsime tik svarbesniuosius dalykus.

Vasario 16-sios minėjime, ramovėnai organizuotai ir su sk. vėliava, asistuojant ramovėnams ir birutininkėms, dalyvavo pamaldose ir iškilmingam minėjime.

Kovo 2 d. skyriaus nariui plk. Vladui Braziuliui, jo 70 metų amžiaus sukakties proga, surengtas akademinis minėjimas ir vaišės. Dalyvavo ramovėnai su šeimomis ir svečiais. Jubiliatui įteiktas adresas su dalyvavusių minėjime parašais.

Balandžio 30 d. Clevelande buvo surengtas Lojalumo paradas. Jį rengė karo veteranai. Parade dalyvavo ir kitos tautybės. Lietuvius atstovavo ALTo Clevelando sk. ramovėnai, organizuotai su vėliava dalyvaudami eisenoje.

Gegužės 30 d. — Mirusių prisiminimo dieną, Šv. Jurgio liet. parapijos bažnyčioje, drauge su Clevelando liet. Amerikos veteranais, buvo surengtos pamaldos. Šv. Mišias atnašavo kun. kleb. B. Ivanauskas. Pamokslo metu išvardino skyriaus mirusius narius. Pamaldose dalyvavo ramovėnai su šeimomis ir mirusiųjų šeimos bei artimieji. Ramovėnai aplankė mirusių skyriaus narių kapus, padėjo gėlių ir įsmeigė po tautinę vėliavėlę. Taip pat aplankytas mauzolėjuje Lietuvos prezidento Antano Smetonos kapas, padėta gėlių vainikas ir velionis buvo prisimintas maldoje.

Skyriaus ramovėnui mirus ir jo kūną pašarvojus, skyriaus valdybos nariai pašarvotą kūną karste pridengia tautine vėliava. Laidojant vėliava nuimama nuo karsto ir įteikiama jo artimiesiems (žmonai, vaikams ar giminėms). Drauge su vėliava įteikiamas ir pažymėjimas.

Birželio 2 d. Čiurlionio Ansamblio namuose ir sodnelyje buvo surengta gegužinė KARIUI paremti. Gegužinėje dalyvavo ramovėnai su šeimomis ir svečiais. Gautas pelnas $184.45 persiųstas KARIO administracijai.

Rugsėjo 19 d. Clevelando Lietuvių Kultūriniam daržely buvo surengtas Lietuvos Tautos šventės minėjimas. Ramovėnai dalyvavo organizuotai su skyriaus vėliava.

Lapkričio 20 d. Čiurlionio Ansamblio namuose surengtas Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimas, su paskaita ir menine dalimi. Šv. Jurgio liet. parapijos bažnyčioje kun. kleb. B. Ivanauskas atnašavo šv. Mišias už žuvusius ir mirusius karius ir partizanus, kritusius dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės.

Sausio 15 d. surengtas Klaipėdos Krašto prisijungimo prie Lietuvos minėjimas.

L.V.S. Ramovės centro valdyba yra užsibrėžusi išleisti veikalą "Nepriklausomybės kovų istorija". Clevelando sk. jau yra surinkęs $130.00 aukų ir pasiuntęs CV. Aukų rinkimas tęsiamas.

Lietuvos Laisvės kovų invalidams surinkta aukų $289.00 ir pinigai persiųsti Invalidų draugijai. Iš jų gautas tokio turinio laiškas:

"Ponui Pranui Maineliui, L. V. S. Ramovės Clevelando skyriaus iždininkui.

---

nimas apie tradicines šventes nieko nežino.

Gimnazijos abiturientų ir moksleivių vardu padėkojęs jos steigėjams ir vedėjams, per 15 metų išauklėjusiems daug tautiniai susipratusio jaunimo, M. Landas ypatingai dėkojo Vokietijos vyriausybei ir viso pasaulio lietuviams už medžiaginę paramą ir patikino, kad jų aukos nenueis niekais. Gimnaziją lankęs jaunimas nenutautės, o eis nepriklausomos Lietuvos kūrėjų pėdomis ir papildys jų vis labiau retėjančias eiles.

Pasibaigus kalboms, gimnazijos auklėtiniai suvaidino kun. B. Liubino trilogiją "Lietuvos kryžiaus kelias". Tai trys trumpi vaizdeliai iš tragiškos lietuvių tautos gyvenimo tikrovės. Pirmasis vaizdelis iš knygnešių gadynės. Scenoje pavaizduota kaimo pirkia, kurioje susirinkę kaimynų vaikai rengia pamokas ir laukia "daraktoriaus". Jis ateina pavėlavęs, nes gavo kontrabandinių knygų siuntą ir turėjo ją paslėpti. Šeimininkės prašomas, perskaito jos vyro iš Sibiro prisiųstą laišką. Jis buvo ištremtas už maldaknygės laikymą. Pamokų metu atbėga vaikai įspėti, kad į kaimą atvykę caro žandarai krečia gyventojus, jieškodami draudžiamų knygų. Visi skubiai išsiskirsto, kad išslapsčius turimas knygas.

Antras vaizdelis iš partizanų gadynės po II Pas. karo, Lietuvai vėl patekus rusų okupacijon. Miško gilumoje, po susirėmimo su raudonarmiečiais pasitraukę partizanai, prie sužeisto draugo laukia atvykstant kunigo. Bet ateina ryšininkas vaikas su sužeistojo partizano sužadėtine. Jie praneša, kad kautynėse kritusio draugo lavoną komunistai nutempė į miestelio aikštę ir suvarę apylinkės gyventojus, kad jį atpažintų. Jo motina sugebėjo susivaldyti ir neišsidavė, bet atsirado išdavikas. Užtat komunistai terorizuoja dabar visą kaimą ir tremia gyventojus į Sibirą. Partizanai ryžtasi gelbėti tremtinių transportą ir, palikę sunkiai sužeistąjį draugą slaugyti jo sužadėtinei, išsiskubina rinkti daugiau partizanų transporto išlaisvinimo žygiui.

Trečias vaizdelis iš kolūkio gyvenimo, dvylikai metų praėjus po okupacijos. Kolūkio vaikai renkasi gatvėje žaisti. Ne kokį ratelį, bet kolūkio susirinkimą. Tik jiems ir čia kliudo kolūkio buhalterio, ruso, sūnus Ivanas. Tuo metu ateina pavargusi sena moteris ir papasakoja vaikams, kad ji yra šio namo savininkė, po 12 metų ištrėmimo grįžtanti iš Sibiro. Vaikai išbėga pranešti apie tai kolūkio pirmininkui. Bet pasirodo, kad tuo paiču transportu sugrąžinta iš Sibiro ir jos duktė. Maža dukrele vedina, ji taip pat ateina jieškoti savo gimtojo namelio. Taip įvyksta giliai jaudinantis jų susitikimas.

Negana to, buvęs partizanas, dabar svetima pavarde tolimesniame kolūkyje šoferiu tarnaująs, jų sūnus ir brolis, pripuolamai pravažiuodamas pro kaimą, ateina žvilgterėti į savo tėvų namą ir patenka į tą likiminį šeimos susitikimą. Deja, jis atpažįstamas. Buhalteris su milicininkais suima ir išvaro jį. Pasilieka nustulbę moterys, laukdamos kolūkio pirmininko sprendimo, ar leis joms pasilikti. Savo namą atgauti nėra jokios vilties, nes jame gyvena rusas buhalteris.

Graudus vaidinimo turinys išspaudė ašaras ne vien tik jautriesiems lietuviams. Gerai išmokyti jauni vaidintojai buvo gerai įsijautę į savo vaidmenis. Nesimetė į akis suaugusių mėgėjų vaidinimą paprastai trukdąs dirbtinumas. Visa tai pasiekta režisorės, mokytojos ir žinomos šokėjų grupės vadovės p. Elizės Tamošaitienės ir visų jos jaunų vaidintojų, dideliu triūsu.

L.V.S. Ramovės Clevelando sk. valdyba, r. komisija ir KARIO atstovas aptardami skyriaus metinės veiklos planą: Sėdi iš k.: pirm. Vladas Knystautas, garb. pirm. gen. Kazys Tallat-Kelpša, Vladas Braziulis; Stovi iš k.: Vytautas Jokūbaitis, Antanas Mikoliūnas, Vincas Apanius, Adolfas Lūža, Zigmas Tarutis, Pranas Mainelis ir Lionginas Leknickas.

... nuoširdžiausiai dėkoju Jums už persiuntimą 200 dolerių, surinktų iš Clevelando lietuvių Lietuvos kariuomenės šventės metu. Tai pati didžiausia šįmet iš mūsų nuolatinių rėmėjų ramovėnų gauta auka. Dėja, kasmet aukų skaičius Lietuvos Laisvės kovų invalidams remti labai mažėja, o remtinų invalidų dar turime nedidelį būrelį. Iš 155 Lietuvos laisvės kovų invalidų dabar bėra likę gyvų 14 — laisvajame pasaulyje 9 ir okupuotoje Lietuvoje 5. Mūsų visas dėmesys nukreiptas į Lietuvoje gyvenančius, nes jų padėtis yra nepaprastai sunki. Iš čia gyvenančių teįstengiame sušelpti protezais tik vieną kitą.

Prašome perduoti Clevelando skyriui ir visiems aukotojams geriausius linkėjimus. Bronius Tvarkūnas, Liet. Laisvės Kovų Invalidų d-jos pirmininkas. 1966.II.7."

Metų bėgyje Clevelando skyrius dar yra finansiniai parėmęs: Čiurlionio Ansamblį sidabrinio jubilėjaus minėjimo proga $25.00, Pabaltiečių stalo teniso pirmenybių reikalą — $20.00, Jaunimo žygį New Yorke į Jungtines Tautas — $20.00, Lietuvos fondą — $38.00, Premijų fondą — $10.00, mirusio inv. A. Mackevičiaus antkapiui — $52.00 ir kt.

Susirinkimas, išklausęs sk. pirmininko, iždininko ir revizijos komisijos pranešimus, nutarė duotas apyskaitas patvirtinti, valdybos veiklą užgirti ir valdybai už jos gerą metinę veiklą pareikšti padėką.

Skyriaus valdyba ir revizijos komisija atsistatydino. Slaptu balsavimu išrinkta nauja valdyba, kuri pasiskirstė pareigomis — pirm. Vladas Knystautas, vicepirm. Vytautas Jokūbaitis, sekr. Antanas Mikoliūnas, ižd. Pranas Mainelis, parengimų vadovas Vincas Apanius; revizijos komisija — Vladas Braziulis, Adolfas Lūža ir Zigmas Tarutis.

Vasario 20 d. 4 v.v. Vlado Knystautų bute įvyko skyriaus valdybos, revizijos komisijos ir KARIO atstovo pasitarimas sudaryti 1966 m. Clevelando ramovėnų veiklos plano projektą, kuris bus patiektas artimiausiu laiku skyriaus narių susirinkime priimti. Kadangi Clevelande įvairių parengimų daugybė, tai salės užsakymas ar gegužinei vietos parinkimas tenka iš anksto numatyti ir tuo pačiu derinti metinį veiklos planą. Pasitarimas vyko labai sklandžiai. Skyriaus valdyba yra užsibrėžusi dar pagyvinti skyriaus veiklą. Linkima geros sekmės.

L. Žvirkalnis

Mielo Bičiulio, ramovėno Justino Liaukaus šeimai atvykus iš pavergtos Lietuvos nuoširdžiai džiaugiamės.

Sveikiname ponią Eleną ir dukrą Sniegutę Kristiną pasiekusias šį laisvą kraštą ir linkime laimės ir pasisekimo, naują gyvenimą pradėjus.

New Yorko Ramovėnai
ir KARIO štabas

Kaina
2 [illegible] a

"Nuclear Bliztkriek — Reds' Strategy for Europe"

Sovietų žemyno karinės jėgos yra perorganizuotos ir taikomos atominiam žaibiniam karui vakarų Europoje. Tokiu pavadinimu nesenai tilpo straipsnis žurnale "National Defense Review". Nepažymėtas autorius patiekia sovietų karinių pranešimų ištraukas iš kurių galima aiškiai spręsti apie strateginę kryptį branduolinio ginklo panaudojimo atveju Europoje: — žaibiškai išnaudoti po branduolinių sprogimų pirminį trumpą laikotarpį, prasiveržiant pro menkai radioaktyviai apkrėstus plotus, kurie būtų silpnai, arba visai neginami, ir naikinti gilumoje tai ko branduoliniai ginklai nesunaikino.

Mechanizuotos divizijos parengtos taip, kad vienos paros bėgyje galėtų padaryt 60 mylių atvirais laukais, be kelių. Važmenys pritaikyti apsaugoti įgulas ir vežamus pėstininkus nuo radioaktyvių kritulių, ir aprūpinti infraraudonomis šviesomis, nakties kelionei. Šarvuočių kuro išteklius padidintas iki 350 mylių be pasipildymo. Sunkioji artilerija praktiškai nebeegzistuoja, kai tuo tarpu lengvoji artilerija pritaikoma trumpam efektingam smūgiui — automatinama. Vadai · apmokomi visiškai savistoviam veikimui, be ryšio ir tiekimo.

Taktiniai atominiai ginklai yra plačiai įvesti Sovietų Rytų Europos armijos daliniuose. Pasirengimas žaibiniam branduoliniam karui, prasidėjęs jau prieš 10 metų; šiuo metu apmokymas daliniuose vyksta jau nusistovėjusioj formoj: naujų ginklų technika ir taktiškas jų panaudojimas. Neabejotina, kad ir strateginiai planai neatsilieka. Užbaigti juos dar gali užtrukti apie 10 metų.

Apie sovietų dalinių Europoje rengimąsi žaibiškiems veiksmams, bendra prasme, vietinėje spaudoje šiais metais jau buvo minėta keletą kartų. Reikia pastebėti, kad mažo galingumo artimųjų kautynių branduolinės energijos ginklai, šiuo metu, mokomi vartoti bataliono ribose; kad daromi bandymai plačiu mastu permesti kautynių vienetus visai nenaudojant kelių, nakties metu. Minėti reiškiniai verti dėmesio ir tolesnio stebėjimo ne vien taktiniu, bet strateginiu ir politiniu požiūriais. **B.**

Karą pralaimėti yra lengva

Taika pati savaime neateina. Ją išlaikyti reikia pastangų; ji reikalauja pasiaukojimo ir sunkaus darbo. Taiką išlaikyti reikia vyrų, kurie kovotų ir jei reikia, dėl jos mirtų. Šio krašto nelaimei, yra demonstruojančių, kurie reikalauja "taikos labui" pasitraukti, nekovoti.

J.A.V. karinių jėgų atitraukimas iš Vietnamo, "atsitraukimas dėl taikos", karo pralaimėjimas, tokia įvykių eilė vestų tiesiai į komunizmą. Tačiau, kaip tik tuo tikslu Azijos plėšriočios komunistinės valstybės — Šiaurės Vietnamas ir raudonoji Kinija — veda karą Azijoje.

Šaukimo kortelių degintojai ir "į taiką pasitraukimo" demonstratoriai sudaro priedinę naštą, kai reikia ginti savą tautą ir išsaugoti laisvę, kuria turi progos naudotis ir džiaugtis visi amerikiečiai. Mažumos grupė naudojasi ta laisve susirinkti ir protestuoti.

KARIO LEIDINIAI

H. Sienkievičius, KRYŽIUOČIAI, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Vieno tomo kaina $3.50 (I t. išparduotas).

V. Biržiška. PRAEITIES PABIROS, 352 psl., daug paveikslų, įrišta. Kaina $6.50 (Prenumeratoriams — $5.50).

O. Urbonas, ŽALGIRIO MŪŠIS, 94 psl. teksto, 16 specialių iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina $3.00 (Prenumeratoriams $2.50). Šis veikalas yra atžymėtas ypatinga Ramovės premija.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausta iš 1960 m. Kario. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams $1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, AIŠČIAI KARINĖS ISTORIJOS ŠVIESOJE, 64 psl., iliustruotas. Atspausta iš 1961 m. Kario. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams — $1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, GALINDAI PRIEŠ ROMĄ, 80 psl. Kaina $1.25.

Z. Raulinaitis, HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS, 32 psl. Kaina $1.00;

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE I dalis, 117 psl. Atspausdinta iš 1958 ir 1961 m. Kario, gausiai iliustruota, 250 egz. Laimėjęs metinę Ramovės premiją. Kaina $1.75 (Prenumeratoriams — $1.50).

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE II dalis — kaina $1.75.

J. Variakojis, 4 P. L.K. MINDAUGO PULKAS. $3.50.

Z. Raulinaitis, VAIDEVUTIS, 64 psl. Kaina $1.25.

Tokia laisvė yra gyvybinė dalis amerikiečių paveldėjimo, dėl kurio mūsų karinės pajėgos, jų tarpe ir šaukiamieji, kovojo ir žuvo. Šaukimo kortelių degintojai ir "taikos" demonstrantai turėtų suprasti, kad laisvė kritpkuoti nebūtų toleruojama nei vienoje valstybėje, komunistų valdomoje. Piktnaudodami laisvę jie, atrodo, nepajėgia suprasti, kad jei jų tikslai ir siekimai būtų išsipildę praeityje, tai šiandieną nebūtų laisvos Amerikos.

SOVIETAI IR CHEMINIS KARAS

Vienas iš įdomesnių atidengimų, sovietų augštų pareigų karininko, plk. Olego Penkovskio padarytų, liečia sovietų politiką apie cheminės karybos pavartojimą. Penkovskis perduodavo Vakarams gyvybinės reikšmės žinias iš Sovietijos.

Nors Maskva nuolatos stengiasi suniekinti jį ir apšmeižti, po to kai jį už šnipinėjimą nuteisė ir nužudė, kartu diskredituodama ir jo kontaktą Vakaruose — Greville Wynne, tačiau, amerikiečių žvalgybos įstaigos nustatė jo patikimumą.

Savo knygoje Penkovskis cituoja slapto sovietų rašto, pavadinto "Cheminių raketų vartojimo principai". Ten yra sakoma, kad politinis sprendimas yra jau padarytas pavartoti cheminius ginklus, kai tik karas kils.

Sovietų strategijos planuotojai jau išvystė doktriną, pagal kurią karinio teatro vadas yra įgaliojamas spręsti, ar pavartoti cheminį ginklą, kokį, kur ir kada. Penkovskis teigia, kad sovietų artilerijos daliniai yra visi aprūpinti cheminiais sviediniais ir yra nuolatos apmokomi juos vartoti.

Minėto straipsnio autorius pažymi, kad viena iš svarbiausių sovietų cheminių raketų paskirčių yra sunaikinti priešo atominio puolimo pajėgumą. Įdomu pažymėti, jog sovietų kariniuose sluogsniuose amerikiečiai yra laikomi nepaprastai blogai pasiruošę atremti cheminių ginklų puolimą.

O.

— — —

Dar apie ramovėnų Kūčias Ročesteryje

Praeitame KARIO numeryje parašiau apie nuotaikingas ir gražias Kūčias. Jei tokios buvo, tai prie jų pasisekimo prisidėjo mūsų literatūros mėgėja ponia Izabelė Savickaitė - Žmuidzinienė. Ji su šiltu jautrumu ir švelnumu paskaitė Nelės Mazalaitės "Pasaką", kurios susirinkusieji su malonumu atydžiai klausėsi. Pirm. V. Vitkus dalyvių vardu poniai Izabelei širdingai padėkojo. **R. L.**

FILATELISTAI

Mainau pašto ženklus. Renku vartotus U.S.A. ir U.N. Galiu duoti vartotus viso pasaulio, arba nevartotus Lenkijos, USSR, Vokietijos ir Austrijos. Rašyti **Feliksui** KARIO adresu.

— — —

ATSIŲSTA PAMINĖTI

RAMOVĖNAS, L. V. S. Ramovės Čikagos sk. Biuletenis Nr. 5, 1966 m. 15 psl. rotatorinis leidinys.

Ed. Vengianskas "Naujųjų Metų angoje" rašo: "Mano giliu ir nuoširdžiu įsitikinimu, L. V. S. "Ramovė", kaip apjungianti buvusius Lietuvos karius, Laisvės kovų dalyvius, savanorius ir visus ginklo brolius, sudėjusius didžiausią kraujo auką ant Lietuvos laisvės aukuro ir šiandien atstovaujanti Lietuvos karių nusistatymą, 1966 m. turi siekti mūsų politinių veiksnių jai tinkamo pripažinimo. L.V.S. "Ramovė", kaip Lietuvos karių atstovė, greta kitų išeivijoje susikūrusių jaunų organizacijų, turi įgauti jai prideramą respektą ir balsą prie mūsų veiksnių politinio stalo, planuojant ir sprendžiant Lietuvos atstatymo klausimus."

Prof. Dr. Zenonas Ivinskis, **Pirmasis Lietuvos karalius Mindaugas ir jo palikimas**, atspaudas iš L.K.M. Akad. Metraščio I t., Roma 1965, 63 psl.

Zenonas Ivinskis, **Lithuania During the War: Resistance Against the Soviet and the Nazi Occupants**. Atspaudas iš V. Stanley Vardys (ed.), **Lithuania Under the Soviets: Portrait of a Nation**, 27 psl.

Laikraštis National Jewish Post and Opinion, leidžiamas Indianapolyje, In., viename straipsnyje mini, jog yra neaišku, kokiu būdu New Yorko burmistras John W. Lindsay yra patekęs į žydų studentų draugiją Phi Epsilon Pi narių. **C. F.**

— — —

Bobby Baker žmona Dorothy, nežiūrint vyro šmugelių, neprarado savo darbo, kurį ji dirba Senato Vidaus Saugumo Pagalb. Komitete (Internal Security Subcommittee) ir už ji tebegauna po 12,000 dol. per metus. **N. R.**

— — —

Venezuelos antikomunistinio prezidento Perez Jimenez pasekėjas Romulo Betancourt, gavęs Harvardo univ. garbės daktaro laipsnį, Amerikos "liberalų" numylėtinis, yra vienas iš Venezuelos komunistų partijos steigėjų. 1928 m. išvytas iš krašto už komunistinę veiklą, jis išvyko į Kostariką, kur padėjo įkurti Kostarikos komunistų partiją. 1930 m. jis rašė laikraštyje La Hora, leidžiamame Kostarikoje: "Aš neneigiu savo komunistinių polinkių. Aš esu ir būsiu komunistas". Tą pat jis patvirtino 1937 m. Venezuelos Caracas leidžiamame laikraštyje, dar pridėdamas: "Venezuela bus pakeista tik perėmus valdžią komunistų partijai".

A. O.

— — —

Šių dienų pacifistų, geriau sakant, pseudo-pacifistų, tikslas yra nusiginkluoti priešo akivaizdoje.

N. R.

— — —

Prieš kurį laiką prez. Johnsonas paskyrė J.A.V. Solicitor — General Thurgood Marshallą. Tai pirmą kartą, tokiai svarbiai ir augštai vietai, skirtas juodis. Jis toliau yra numatomas pervesti į Vyr. Teismą narių. Spaudos žiniomis (The Shreveport Times, 1962 rugs. 2 d.), šis "teisininkas" viena proga yra pasakęs: "Aš jums sakau, kai spalvuotieji pirmas valdžią, tai kiekvieną kartą, kai baltasis žmogus įkvėps orą, jis turės mokėti bausmę".

I. A.

Nedelsk, siųsk prenumeratą už 1966 m. (Neužmiršk atsiskaityti ir už 1965 m.)

KARYS

AUKOJO KARIUI:

$5.00 — Venclauskas K, Los Angeles, Calif.

Po $4.00 — Ausevicius V., Chicago, Ill.; Bajercius Br., Boston, Mass.; Dziubinskas Vl., Hartford, Conn.; Kaklauskas J., Cleveland, Ohio; Lendraitis L., Boston, Mass.; Michels Br. H., Hyattsville, Md.; Sutkus J., Chicago, Ill.; Sadeika C., Detroit, Mich.; Sepetys J., Detroit, Mich.

Po $2.00 — Abraitis J., Chicago, Ill.; Barvydas St., Detroit, Mich.; Duda K., Boston, Mass.; Legeckis Elena, Jamaica, N.Y.; Mockus A., Hartford, Conn.; Ziukas J., Sudbury, Canada.

Po $1.00 — Gulbinas P., Toronto, Canada; Jablonskis B., Aurora, Ill.; Kukarskas Jz., Baltimore, Md.; Ramoska J., Chicago, Ill.

KARIO nuoširdi padėka!

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00. atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn. N. Y. 11221. U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.